

ЛУЧА

КЊИЖЕВНИ ЛИСТ

ДРУШТВА

„ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ“

ГОДИНА III СВЕСКА XI и XII

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
ЗА НОВЕМБАР и ДЕЦЕМБАР

CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

Проф. ЛАЗАР Т. ПЕРОВИЋ.

ЦЕТИЊЕ,

КЊ. ЦРНОГ. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

1897.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Н А Г Р О Б Љ У.

— Алгоритија —

І. Н О Т.

М а т и:

(Штала код једног гроба).

Гдје сам ја ово сада
У ово н'јемо доба,
Сред мога вељег јада?
Ах! крај сам, крај сам гроба!
Сине! Дошла сам теби.
У овој црној тами,
Познао мене не би...
Ал' Бог је, Бог је с намаи.
Дођох да те пољубим,
Да љубим раку твоју —
За тобом здравље губим,
Видиш ли мајку своју?
(љуби гроб)

Ах, ах како је слатко,
Љубити гроб сина свог!
Жиће је било кратко
Премила сина мог.
Сладак је пољуб, сине,
Лакше је срцу мом...
О мој мирисни крине!
Како је у гробу твоом?
Да л' ти је тврда рака?
Је л' ти у гробу боље?
Без тебе твоја мајка
Никакве нема воље. — — —
Чујеш ли, сине, мене?

О, реци, реци само!
Срце ми моје вене —
Доћи ћу теби тамо...
Нема ми, нема гласа!
Шта ли ће ово бити?
Већ 'ко ћу сваког часа,
За сином сузе лити!?
Има ли ико сада
Да види боле моје,
Да л' ће ми срце када
Пјесмице да запоје??
Или ће свагда јаде
Да трпи и да сноси —
Без икакве насладе
Док смрт га не покоси?!

З а о д у х:

Ко то на гробу лежи?
Шта жели, кога тражи?
Устај, са гроба бјежи!
Та, то је гроб мој вражји.

М а т и:

Ко си ти, црни враже,
Што каљани сина мога;
Ко ће да теби каже
Јада, немара свога!?
Већ ко је твоје мјесто,
Па мораш свашта знати;

Ил' ти је овдје престѠ,
Да ти се може касти??

З а о д у х:

Ја сам господар свуда,
Гдје злоћа клета ниче,
Од мене има суда
Ко против *пакла* виче...

М а т и:

Како је теби име?
Кад си господског рода —
Што с' дош'о мени с тиме?
Однјела те вода!

З а о д у х:

Ув'јек ме носи вода,
А ја сам онај исти...
Ко је год мога рода
Посли му н'јесу *чисти*.

М а т и:

Па реци, куго клета,
Што своје име кријеш;
Ваљда ти сваком смета
Те казати не смијеш?

З а о д у х:

Ја сметам сваком створу,
Трулеж је моје мјесто —
На суву, ил' на мору
Налази ми се престѠ.
Пак'о, издаја, куга,
Неслога, пакост, злоћа;
Гдје се брат брату руга,
Ту ј' сјеме мога воћа...
Право си рекла, жено:
Црно је моје име,
Име ми није једно —
Зову ме на стотине.

М а т и:

Бог Вишњи са мном био!
О, ти си змијо, клета...
Па шта би сада хтио?
Зар ти и жена смета?!
На гробу сина мила
Плач ме и туга гуши...
Дошла сам, ево била,
Да ми олакша души.
Та, зар ми није нигдје
Слободно сузе лити,
Па ни на гробљу овдје
Код сина свога бити?
— Ја, шта ће матери тужна
Без иђе иког' свога?
Знај, да сам ево дужна
Бити код сина мога!

З а о д у х:

Син ти је негда био,
Ал' више тај ти није, —
Грб га је црни скрио
Да на свијету није...
Издајник! свака га је звао
Негда је први био,
За славу „*част*“ је дао,
На в'јек се изгубио.
Расп'о се јоште није,
Нити ће када моћи —
Пак'о га црни крије...
Пред Бога неће доћи!...

М а т и:

Издајник!! Ти ми рече...
Ох, та то није тако;
Јер он ми свако вече
Рек'о би: „Мила мајко!
„На све ме стране вичу,
„Да сам издајник рода,
„И замном подло кличу:
„Однјела те вода!

„С престола доље гаде!
 „Не скврни оца твога.
 „Изроди само раде
 „Противу рода свога...
 „То мене тешко пече,
 „Срце се кида моје!
 „И дуго у мен' неће
 „Куцати срце „твоје“ —
 „Ти знадеш, мила мати,
 „Све тајне срца мога,
 — „Душа ће моја стати
 „Пред Вјечног драгог Бога.
 „Бог ће право да суди
 „Свакоме живу створу,
 „Прот' мене свак' нека гуди
 „И куне на умору...
 „А ја ћу у гроб лећи
 „И вјечни санак спати...
 „Бог, што ј' од сваког већи,
 „Сваком ће своје дати!...“
 — Ја сам гледала сина
 И над њим сузе лила
 Љубила њег' једица
 Плачући га тјешила...
 Па што ми параш срце
 И ти проклети враже,
 Сред ове црне нојце,
 Зашто да ми се лаже?!
 А ја да знадем, да је
Издајник роду био —
 Па да к'о сунце сјаје
 — Не би ми био мио...
 Не би га као мати
 Никада пожалила,
 Нит' би жељела знати
 Гдје га је земља скрила!...

З а о д у х :

Ја лажем, дакле, жено,
 То смијеш и ти рећи —
 Ништавно створе једно!
 Ко је од мене већи?

Са једним махом само
 Праху те дати могу —
 Па иди с душом тамо
 Тужи се твоје Богу!

М а т и :

Не можеш мени ништа!
 То само другом збори;
 Моја је душа чиста,
 Праведна дјела твори.

З а о д у х :

Ја сам у старо доба
Еву метнуо доље — —
 Из Раја као роба
 Извео је на поље...
 С њоме човјека њена
 Омрази с Богом дао —
 Срушиће с' Васељена
 Ја сам јој за врат стао!
 А, ти си трунак један —
 У носу да те шмркнем,
 Престаће т' живот б'један
 Прије него б'јмркнем...
 Видиш ли канџа ових?
 Очи ћу да ти вадим!
 Видиш ли зуба мојих?
 Свако зло да ти радим!
 Мени је у власт пало,
 То јоште радит' могу,
 Више ми није стало,
 Тужи се своме Богу!...

М а т и :

Што ће ми живот сада,
 Кад нигђе никог немам?
 Сред мога веља јада
 Радо се на смрт спремам.
 Па ходи, враже клети,
 Камо ти канџе твоје? —
 Ходи се мени свети —

Извади срце моје!
 Плач, чемер, јад и туга,
 Уздаси, срца боли...
 Другога немам друга,
 Да мене тужну воли.
 Зажалит' нећу ништа,
 — Зуб'ма ме кидај својим,
 Савјет је моја чиста,
 Ђавола ја с' не бојим!
 Знамење крста часног,
 Што га ја мећем на се
 Од тебе врага мрачног
 Он ће да мене спасе!!

(крсти се).

З а о д у х :

Сад ти је лако зборит'
 Прође вријеме моје, —
 Сада те нећу морит',
 Ни вадит' срце твоје — —
 Доћи ће часи томе,
 Познаћеш мене онда —
 Доћи ћеш сину своме
 Издајнику свог рода...
 — *Крст* те је избавио.
 Свршава се с' овог часа,
 Да крст ти није мио
 Остала б' и без гласа...

(нештаје га).

II. З О Р А.

М а т и :

(гледа на исток)

О, зоро среће моје,
 Погледај мајку тужну,
 Разаспи зраке твоје —
 Избави мене сужну.
 Сву ноћ је ђаво клети
 На гробу сина мога,
 Дошао да ми се свети —
 Вик'о на Вишњег Бога...
 Сад ћу склопити очи
 На гробу мила сина,
 Ох, да л' ћу игда моћи
 Загрлит' њег' једина??

А р а н ђ е л :

Мучена, бједна мајко!
 Вишњи ме посла теби,
 Да гледаш сунце жарко
 Он те позива себи —
 У вјечне — рајске дворе...

И, син ти горе живи,
 На њега лажно зборе,
 И сви ће бити криви...
 Издајник није био,
 Већ рода синак прави —
 И он је заслужио
 У Рају да се слави...

М а т и :

Тако... Тако ми велиш...
 О, сине, благо теби!
 Да л' мајку своју желиш?
 Ко те љубио не би!?
 — Просто ти мл'јеко моје,
 Проста ти њега била,
 Просте ти сузе моје —
 Што сам их за те лила...

А р а н ђ е л :

Спремај се, жено света,
 Остави т'јело своје...

С варљива овог св'јета
Хајд' ће Анђели поје.

М а т и:

С Богом остајте људи!
С Богом свијете б'јели!
Идем гдје с' право суди
И гдје с' по правди д'јели.
(Легне крај гроба)

Невесиње, на Херцеговини.

Ево ме оvdје сада,
Да се растанем с т'јелом,
Да се опростим јада —
Т'јело постане земљом...
И уздах један ево —
О, смрти, смрти, смрти!
О сине мили, Стево!
Да ли ћеш мајку чути?!

Родољуб.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ЛИТЕРАРНА ЗРНЦА

НАПИСАО: Том. А. Братић.

2. Софокле и Еврипид.

Трагедију, коју је Ехсило почео усавршивати, усавршили су је ова два пјесника до највеће мјере. Први је спјевао 100—103, а други до 123 комада, али се од тога врло много изгубило, те је до нас дошло само седам трагедија од Софокла и седамнајест од Еврипида. — Који од ова два пјесника заузима прво мјесто на „бесмртном вису,“ заиста је тешко одговорити и од најстаријих времена научна мишљења о њима су била подијељена — једна за Софокла, а друга за Еврипида. Аристотел, онај велики филозоф и естетичар, даје првјенство Еврипиду. пред сва три грчка трагичара и назива га: τραγικός, а Христофан, изврстан пјесник-комичар, не слаже се ни мало са филозофом, те је нештено прорешетао Еврипида, дочим хвали и уздиже Ехсила. На основу тога послје се у литератури породила велика расправа о њиховој вредности, а особито су о томе помњиво расправљали њемачки критичари: К. Штајнхарт, Раумер, Клајн и др., али ипак није се могло доћи до потпуна споразума, јер код сва три пјесника има ствари, које би критичар могао изнијети да докаже с њима своје назоре о првјенству.

Мени се чини, да је Софокле узео бину, као професорску катедру, са које се смије говорити само о ономе, што је узвишено, а публика је његова, ђаци, ученици, који треба да пажљиво слушају шта се са катедре говори, па да гледају постати таки.

Софокле је идеалиста, за то су његови јунаци и јунакиње онако чудновато изведени, јер нам он износи идеале, на које треба да се угледа цијело човјечанство. Сјећам се, када сам први пут читао његова „Едипа“ на њемачком језику, да сам управо био занешен. Није ме ту дирнула судбина несретног краља, али ме дирнуло потуцање Исмене и Антигоне. Да дивне ли идеје, дивнога ли идејала за све човјечанство и за сва времена! — Није ни сила Свевишњег могла шта друго

створити, што би пјесник могао узети да развије своје идеје и најузвишеније мисли, него што је несретни „Едип.“ Гдје ли опет ико могао уздићи своје родно мјесто, као што је учинио Софокле, када је несретног Едипа у својој трагедији довео на Колон у гај благих божица? Ту му је испала дивна згода да прослави своје родно мјесто и прославио га је, као ниједан пјесник, спјевавши му дивну химну. —

Есхилову развученост радње у трагедијама Софокле је доћерао и заокружио у неку цјелину, те је по томе трилогички склоп постао излишан. И са хором је учинио реформе, али у томе га је претекао Еврипид, јер он је хор још већма ограничио и код њега се јавља само за то, да уљепша престављање трагедије. — Фатализму и фанатизму и Софокле је наклоњен, наклоњенији од Еврипида. Узалудан је труд неких њемачких критичара, који се труде да докажу, како Софокле није био фанатик. Ја бих могао из његова „Едипа“ и „Едип на Колону“ навести читаву гомилу цитата, из којих се јасно види Софоклов како фанатизам, тако и фатализам, али ипак са тијем он не губи ништа од своје величине. То је само карактерна црта његова времена, на коју он као пјесник није могао, а није ни смио, заборавити.

Карактери Софоклови јесу узор карактери, као што сам и прије казао, а особито су му женски карактери дивни и пуни појезије. Његова Антигона велика! „Нијесам другарица за злобу, но за љубав.“ Јесу ли то какве обичне ријечи обичног човјека? Не, то су ријечи необичног пјесник, кога само вјекови рађају. — Дивне ли идеје у њима? Каква ли је разлика између Антигоне, и Нане, Маргарете и других женских карактера, које нам износи реалистичка школа Е. Золе, А. Дима сина, и др. француских и њемачких пјесника? Велика и грозна разлика, као између: анђела и ђавола, али опет се за то не може рећи Софоклу, да је он скинуо с неба анђела и обукао га у тијело. Не! Он је истина идеалиста, али нам не износи оно, што је не могуће постићи. Женска је фактично створена за љубав, па треба да љуби, и у стању је да љуби. —

Софокле је филантрописта! То није само проста фраза, него фактум. Он љуби цијело човјечанство, рад би га био усрећити и цијени човјека мимо све, за то се и находе у његовој „Антигони“ оне ријечи: „Доста има силнога, ал је човјек најсилнији.“ Но ни човјечанство није ни њега заборавило, него му је рука човјечија на гроб ставила овај натпис: „У гробу скрива Софокла, који је у трагичној умјетности најдаље дотје-

рао и којег треба вазда поштовати, као светињу,“ а епиграматик Синије саставио му је оваки гробни натпис: „О бршљане! лагано обилази око Софоклова гроба, тихо изливај на-њ твоје неувеле вјенце; ружични цбуне! ту цвјетај; ту се проспите јагоде; ту, лозо, разастри хлад и своје зелене огранке! ту је дивна умјетност, која је стварала све пуно милоте, јер су њему биле наклоњене и виле и милине.“ *) — И ово је само доста, па се човјечанство Софоклу одужило, боље него ли и једноме пјеснику старог доба, али то је само један мали дио од хвале, коју сви литерарни историци одају томе пјеснику. У његовим трагедијама налази се чудновата моћ, налази се нека примамљива сила, која одмах обузме душу читаоца и придобије га за себе. —

Еврипид је другчији; он је пјесник озбиљна погледа, докле је Софокле враголасти несташко. Има код Еврипида ствари, које би му, са једног гледишта, могле дати првенство, а то је, што је он у неку руку оснивалац реалистичке школе. Идеале, које је Софокле износио на бину у својим трагедијама, он је забацио, па је узео људе, какви су били у ствари. Он своје заплете не решава, као Есхило, укратко, са вољом богова, него пусти ствар да тече својим природним током. Не вјерује много ни у судбину, као његови Преходници. Он се труди да свакој пошљедици нађе конкретни узрок, као то у његовим дјелима находимо дубоких мисли, те је Еврипид у неку руку пјесник-философ. Мени се не чини да то философирање квари достојанство мита, како мисли др. Шер, јер када он не би размишљао, онда не би био пјесник напредне мисли, кога не смије ништа скучити у мишљењу, а најмање каква сила. —

Еврипидове трагедије имају још једну добру страну, што је немају трагедије Есхилове ни Софоклове, а та је, што нам он износи код човјека страст, као покретача цијеле радње човјечије. И у истини мора се признати, да није у томе на кривом путу, само је врло тешко то образложити и на бину изнијети, али је то њему сретно испало за руком, те се у томе показао изврстан мајстор. Није тешко описати, или приказати карактер једнога човјека; то умије и почетник, али приказати га тако, да утиче на душу публике, то је мајсторлук и то је управо оно, што истиче умјетника — и што га чини умјетником. Ово признају Еврипиду и они, који га, међу прва три грчка трагика, држе за најгорег, па веле о њему: „Он је у

*) Др. Ј. Шер: Општа Истор. књ. I. стр. 187—189.

сликању страсти достигао изванредну срећу и може се казати да је тиме отворио старима иначе њима непознат свијет, свијет душевности у тјешњем смислу.“

Када би Еврипид имао ону лирску њежност Софоклову, поред онаког зрелог размишљања, и поред других својих добрих страна, он би онда био недостижим; е! ал' гдје би могла бити така њежност у суровог реалисте? Он само зна добро размишљати и тражити узроке догађајима, који се у свијету збивају.

У драмској умјетности навео је начело, да бина значи свијет, па да на њу треба износити само догађаје, који се фактично у свијету догађају. Да ли је то начело основано, нећу овдје расправљати, али га је по сваки начин потреба изазвала, јер су већ биле дотужиле силне имитације старим пјесмицама и приказивање незнабожачких богова на бини, који се свађају горе него ли људи, постало је досадно. Да се томе доскочи, морало се створити горње начело, али га ипак нијесу створили нови драматичари, него га је створио Еврипид и ту његову заслугу критичар никако не може и не смије заборавити, јер тиме је он нама учинио велику услугу, какву нам не учини ни Есхило ни Софокле.

Када све ово заједно узмемо, онда нам ни мало неће изгледати, да је Аристотел на кривоме путу, када је Еврипида назвао: *τραγικός*, а нијесу на странпутици ни они литерарни историци, који заступају странку овога пјесника. Еврипид има у својим дјелима таквих ствари, које немају два његова предходника, као што имају и његови предходници, што опет нема он, те им се на основу тога даје првјенство.

П Е Х А Р

Весела прште пехар..., његових капи пјене
Живота бура разви и неста од њих траг,
Без којих младост моја к'о узбраи цвијет вене —
А груди моје дрхте, к'о без топлине наг...
Ах...! символ од старости сад црне власи рано
Посипат' моје поче..., јер хоће жића чун
Утопит' људи злобни у море непрестано... —
Па зашто — зашто ја сам у њином оку трун?! —
Ти, музо, бићеш узрок, ал' просто нек' ти буде,
Избраник твој нека сам, — знам, пјесник бит' сретан
Не може за живота..., ал' гусле нек' загуде
У храму од истина, па да ћу живјет' дан...!
Већ извор суза сахне — тај свједок јасни туге,
По небу мог живота крстари црни облак;
Подижем к' небу очи, ал' залуд — нема дуге,
Да круг свој боја каже божански наде знак! —
Још поноћ усном својом целива дело вјечно,
На ком је печат мука, што маме силни зној;
О кад ће црни облак разагнат' коло течво —
И пехар васкрснути, комада печат' спој?! —

*

Пучином живота вјечно вали пјене
А груди су људске њихове стјене, —
Њоме плови сретно, ко имаде луку
И за крму бодро око, вјешту руку! —

Грахово, на св. Николу.

Радомир Кривокапић.

ИДИЛСКО САЊАЊЕ

I.

Чује се пошљедњи издисај страшне и суморне зиме. Суровост природе претвара се у благост и живи осмјех: цвијеће цвјета, трава се зелени, хиљаде милиона различитих гласова проламају небо. Сунце пече, а зној тече и хладовина — најљепше уживање.....

Сунце са највећег врхунца почиње окретати злаћана кола стрмено у пучину дубоког океана. Тиха, мирна и пријатна вече, прикладна за тајне зборове, за одмор изнурених живота, за разговор и исповијед за љубљених срдацица. Право прољетње вече. Мјесто да се све морфеју у паручја баца, а то весело ћеретање и кихот бујних и веселих дјевојака, смијех и ђаволасте доскочице обијесних комака. Тамо иза ограде чујеш љубавни шапат, онамо иза цбуна заклинања и одговора једи двоје заљубљених, а на морској пучини гласну попијевку и одјек ситних тамбурица. — Право прољетње вече!..

.....

Тихи и лагани повјетарац играше се црном косом дјевојачком. Мјесец помаљаше, те цбун са лијепом главом приказиваше дугу сјен, одавајући тим тајну дјевојачку.

Нестрпељивост, страшна нестрпељивост владаше њоме.

„Ах, Боже мој, хоће ли већ!“ чу се тихо шапурање коралних усница, које на блиједој мјесечини величанственије изгледаху.

Уздахну и чу се шум бујних дојака од наглог спуштања и уздисања.

„Та гдје је! зар га задр...“

Мисли јој прекиде лагано и лупешко корачање младога витеза, дораслога коњу и оружју.

И, о..., ох Боже неисказаве радости! Мјесец затрепти и доказа учешће у радости брзим скоком иза мутног облака, који му љубопитне и наслађајуће погледе гледаше сакрити.

— „Бошко, љубави моја, зар ме мислиш оставити!?“ бијаху прве ријечи послје извршења љубавних дужности.

— „Да, Љубице, идем, идем...“ и љубавни занос прекиде му мисао.

— „Зар далеко? за колико? када? а, да, да, знам, чему питам?!“ и страховито зајеца.

— Примири се, Љубице! Затим прегледа пусту околину, да их ко не види, па је запита:

„Зна ли ико за наш састанак?“

— „Сумњам, да има икојег смртног. Једини мјесец, чудо овога свијета, а он, који је свједоком и очевидцем и чуваром многих тајана, биће чуваром и наших“.

— „Па добро. Идем у Америку. Знаш — проклета војница! Ја ћу тећи и стећи и ти, само будеш ли у животу, мојом се мораш назвати. — Доћи ћеш код мене, зар нећеш?“

— „Љубица мучаше; густи јој се облаци навукосе, чело јој се набра, а очи засузише: — „зар тако, Бошко?“

— „Из далеке Америке мотрићемо слободу родног нам краја, а кад би се изазала икаква нада, да ће роду погажених права синуги зрачак слободе, ето нас опет отаџбини, да јој послужимо животом“.

— „Ал' Америка је далеко, Бошко! Бојим се, да ћеш ме заборавити; бојим се, да се ни ти, к'о ни многи синови родног нам краја, повратити нећеш. Што је далеко од очи, ласно се заборави. Ја тамо никад жива, а овамо, ако си тврдо наумио да крећеш, чекам те животно. Ја се нећу удавати. Истина очеви су наши крвни непријатељи, ал' опет кад кажем за узрок своје неудадбе, очинско срце мора попустити. Ја сам католичкиња, али права српкиња, а, као таква, осјећам се срчаном све невоље поднијети и сва мучења и гоњења претрпјети. Несретна војница, ах Боже!

. . . . .

Војници марширају, испрва у народном одјелу, а касније у униформи галантних војника; дочим њеки, којима протузаконито бијаше тако марширање, преживаху јалове плодове свога устанка у сусједној братској земљи, а њеки, који се на згаришта повраћаху, тецијаху памет за будућност у тешким и мрачним тамницама, гдје се легу гује и јакрени.

Војници марширају, окрећући се к'о механички стројеви с десне на лијеву и с лијеве на десну.

Оцеви муче и издалека своје синове гледе.. Наслађују се усташкој благодати; смију се и вичу: ала, красно! смију се, али сваки осмјех њихов израз је унутрашње патње...

Бошко, зоран младић, подвргнут војницима, бијаше син православних родитеља, јединац у оца и мајке. Његови гарави брчићи и бијело лице са црним очима пружаху црте љепоте. Вити стас његов, украшен српском народном ношњом, одаваху га витезом.

„Бошко мој, зар идеш?! шаптаху коралне уснице на задњем растанку, зар идеш!?”

Љубица бијаше кћер римокатоличких родитеља. Црте њезиног лица указиваху на Рафајелову Мадону; уз то паметно дјевојче, чисмена на спољашност и душу.

— „Збогом!!!...”

— „Ти ћеш ме чекати, је л' да?”

— „До смрти.”

И пароброд одјури. Махнуше за пошљедњи пут и не распознаваху се. Закукљао дим из пароброда, покри их тама и остадоше снуждени, пиљећи у далечину. Наступи ноћ, страшна ноћ.

Тама обуче домовину, муње сијевају, небо се од грмљаве пролама, а земља се тресе. Изгледаше, да је близу смак свијета. Кроз два сахата падаше страшна киша.

Италија дариваше вихор, који повећа страхоту ноћну.

Ох Боже, стражне ноћи!

Природа плачна попут двоје заљубљених. Ето таласи морски пјенуше, изасипљу палубу брода, а овамо о ово наше стијење грдно заплускују. Сирене морске ударају жалосну химну.

Виловницу заметнуше страшну битку. Та страшна борба трајаше цијелу ноћ и сјутрашњи дан и свршава се вечерњим руменилом, бојом радосном, бојом побједице и будуће слободе.

* * *

Имаш што? продере се доктор.

— Не, господине, али сам сиромаш, а отац, вељу, слаб, сиромашан — несретан.

— Tauglich! зариче ко' во и окрене се од њега.

— Ма, господине, за име Божије, виђите ми оца, оца ми виђите, пак онда чините од мене шта хоћете, — повиче Марко. Али његов глас бијаше услишан к'о и остале молбе и вапаји

несретног народа; његов глас и повик бијаше глас вапијућег у пустињи.

— Марш!, бијаше одзив углађене комисије. И визита слијеђаше даље.

Марко изиђе из дворане уз мрмљање и одлучну пријетњу: нека, господине, Бог вам судио! и умијеша се у чету веселе марширајуће момчади.

— Узеше те, Марко?

— Узеше, Станко.

— Чух, да све узеше, осим Крила и Живка. Фала Богу, а не фала нашем физичном мртвицу.

Од једном заборави се жалосна визита, а прихвати се бојна пјесма:

Бојна труба труби јасно,
 Душан зове: хај у бој!
 Српска слава ори с' красно
 И побједе славопој:
 Напред, напред, Србе, сад
 Душану у Призрен-град!

Застава се српска вије,
 На Цариград води пут;
 Душан зове да се бије
 И шатори влатори
 Напред, напред, Србе сад
 С Душаном на Цариград!

Српска земљо, земљо красна,
 Ти си мајке Славе кћи!
 Теби свиће зора јасна,
 За те ћемо умрет' сви.
 Напред, напред, Србе сад
 Нек се слави Призрен-град.

Еј жалосни снови моји, још се не оствариште, сањаше под гранатим орахом стари Аћим, отац Бошкков.

Мало рука, малена и снага;
 Једна сламка међу вихорове
 Сирак тужни без нигдје никога.

Него тјешим се опет, да аманет отаца прелази с кољена на кољено; тјешим се барем, да се идеја ослобођења рађа у прсима синова крша овог. Заиста, лијепа нада.

Добар дан, дједе! вичу момци.

Благословљена дјецо моја! ал' што тако у скупу, зар не знате, да нас мотре, да нас пазе?

Знамо, оче, ал' младићком заносу нашем не могосмо не попустити. Аманет отаца одлучисмо испунити, или боље при-тврдити.

— Од дјетинства мога сањах о слободи. Остарих и сједим овдје у ладовини овог гранатог ораха, као отац и дјед мој, оплакујући неиспуњење мојих снова. Два пута настојасмо са себе скинути јарам туђински, тежећи да будемо своји код својега, и оба се пута науми наши не остварише. И збиља мишљах, да се нада наша закопала на Косову у једној гробници, кад ли видим, да нас нада ипак неће преварити, јер се мисао отачки усађива сама по себи, и без предаје, у прсима наше узданице.

Опет велим, благословљени синци моји и благословљен пут, којим пренусте!

Младићи клекоше. Старац полагаше на свакога руке. То бијаше знак очинског благослова.

II.

Године (?) бијаше међусобни договор и уговор омладине без разлике вјере. Старица бијаше као искусни савјетник и мудри сањало.

Годину последице бијаше дуго своме заручнику, који се тад налазаше у јужној Америци.

„Мили мој Бошко!

Ето вријеме отаџбинског спаса. Као вјерни син отаџбини хитај јој у помоћ. Нужне су такве снаге, нужна је таква храброст. Марко и Милац уз мудри савјет старца Аћима руковаће устанком. Пушке добављене — братац послао џебане доста, захире доста.

Промаша ли се одређено вријеме, јалов је посао, а отаџбине нестале ваљаних синова. Спас наш лежи у мучању и необјелодањивању наума наших.

Ти лијепо знаш, да би се нашло роду издајица, особито у данашње покварено вријеме.

Бојиш се оца! а чувац га се, к'о љуте змије; страшим се, да ми већ на ум не чита на лицу; него увијек гледам прикрити моју душевну узбуђеност....

Отаџбина у теби много полаже. Чека те.

Поздравља те —

твоја Љубица.

III.

Ступам уз велељепну украшену ставицу. Самоћна тишина. Чујем мирис дубове шуме. Ступам у Божији дом, гдје чујем, послје толико година, заклетву бораца, љутих див-јунака, чиле србадије. У хору чујем одјек светих пјесама кола светитеља, који подигоше своје мученичке кости на славу Богу. О Богородице, спаси нас, помилуј рабы твоя. оснажи мишице оне шачице чиле србадије, која живо улаже за спас отаџбине. Пренух се и сјетих се да тако бијаше назад неколико, неколико година; сјетих се, да владичанска рука онда благосиљаше народ и његово предузеће, а сад? Зачудих се! Но не учини ми се ништа необично, кад се сјетих, да живимо у вијеку распуштености и самовоље, те да примјером истих служе млади калуђери, некорисни роду и језику. Изидох. Дотакох се челом скромних мраморја калуђера родољуба и отидох уживати хладовину и дарове богиње љепоте.

Пресвятая Богородице спаси нас! чујем похвалне пјесме Богоматери. Слушам и дивим се светости садржаја њиховог. Ступам. Црква пуна, као ипак. Тамјан дими, а дим лети Богу на висине. Молитве људи уздицаху се исто онако, као тај дим Ономе, који васионом заповиједа. Скрушена молитва одсијеваше на веселом лицу молитвенника.

— О, Боже! чу се тихо шапурање младе дјевојке, која се у храму Богородичном склопљених руку мољаше — „чуј жељу нашу, чуј вапај потлачених!“

Јутрења се сврши, а народ веселог лица, пун одлучности излазаше из храма Пресвете, увјерен, да ће му Бог молитву његову услишити. Разиђоше се.

Четири докољеничара и два ускогаћића застадоше, загледавши се. Запиташе се: „све у реду?“ „Да,“ — бијаше одговор. Пружише јуначке руке, притврдише вјеру, и скочише јуначким скоком, те се загрлише у знак братимства и слоге, попримјетивши пут ћелија манастирских и кренуше куд који.

Бијаше доба неслоге, развратно доба, доба невјерства и кривоклетства, па није никакво чудо, што се она шестиња можда и на самом почетку њиховог предузећа питаху о вјери. Поуздање се код народа почело губити, вјера заборављати, те се једино у невољама о вјери, о Богу, Богородици и светима промишљаше. Калуђерство служаше примјером распуштености, невјерства и кривоклетства, за таково га држаше не само уче-

њак већ и чобан. Па није ни чудо, што шесторица пријећаху ћелијама

Калуђерство не бијаше више стожер, око кога се народ окупљао и уједињавао, већ бијаху најстрашније наказе, одјевене у елегантне мантије, набивене сиротињском муком и побожним прилозима.

Гледајући тај гласовити састанак отаџбених дика, всео отшетах из манастира, да се науживам мириса мрче, дубове дубраве, а да ме не загуши смрад злоће калуђерске и блудног њиховог живота.

IV.

Снијежницом, Вељим врхом, Ловћеном и свињачком гором играху се виљењаци јуначког мегдана. Мегдан на смрт ил' живот. Дим пушчани покрио мили крај. Пролама се небо од цике острагуше, јаука рањеника и писке невине дјечице. Јаук лети Богу на висине и облијеће божански Трон Његов...

Ханџир звечи, сабља сијева, а паћеник погиње главу да мирно леже и пробави вјечити сан. Изглед слаб. Огледаше се коначна пропаст отаџбине. Сан јунак, богат под оружјем, задржан, окружен браћом и пријатељима. Приспио у помоћ и пријатељима. Приспио у помоћ отаџбини. Он с браћом и пријатељима одлучује о судбини отаџбине. Срће и нагони своје и смрви клетог силника. Јунак победио аждају клету. Крв тече од немани, која је многе мајке и сеје у црно завила. Потоци крви жртава отачаских ричу и страховито куну и преклињу насиље; угасле очи, занијемљела уста задржаше траг самртне пријетње и клетве.

Издајник домовине — а како би било без њега? — добива награду од свог рођеног дјетета. Антон спава вјечити сан. Над главом забоден анџар, који ће причати покољењу страшни догађај, анџар крвав, пун живе ријечи. По гробу кукољ и бадељ, једино цвијеће, којим су могле његове издајничке кости уродити.

— У најкритичнијем часу, кад се рађаше о животу или смрти отаџбине, поможе силнику и изневјери задану ријеч, ал' плати главом.

Љубица изврци крвни страшни чин, постаде оцеубичом за правду, срамећи се назвати кћерком издајника рода. Она и нико други маши се љутог анџара, да оцу своме пода рачуна

за његове подле сплетке роду за његов издајнички рад.

Њу гледаше гдје витла бритком сабљом и душманину страха задаје. Раме уз раме Бошку брани света народна права и пада мученица славно и издише у топлом наручју Бошковом, који, љубећи је жарко, проливаше потоке суза.

Жалост и плач претвара се у страшну љутњу, а ова се излијеваше у пријетњу.

О, како величанствен изгледаше. Заиста величанственији не изгледаху ни заручници у народним пјесмама, кад браћаху своје заручнице.

V.

Ступам кроз двокрилна врата отаџбинског перивоја и узлазим по допусту благог и племенитог чувара уз мраморне стенице тегоба и невоља. Пењем се високо, недогледно, небу под облаке, дивећи се споменицима мученика и живим идејама. У путу освјежава ме мирис наранџе, лимуна, мрче, леандара, кишариса, дгуња и магиња и сваковрсног воћа и мирисног цвијећа, он ми узнемирује душу поглед на безбројно мноштво живих злочина и недела, које ме подсећаху на немилу прошлост. Попевини се, отима ми се ствара недогледна пољана, величанствени перивој. Корачам по неком инстинкту и нађох се случајно у селу „Дурде“ (у српском језику „Чемера“), гдје опазих невиђено чудо, неописату љепоту његови призор.

Преда мном стоји отворени гроб са растрганим веригама, гроб од алавастра, опточен сребром и златом, ишаран драгим камењима, на вратима којег писаше црним оловним словима: „закопана слобода“. Тај дивни гроб бијаше разваљен. Завирих са страхом у њему, а то празан; очи ми омаксше у висину и гледам ту слободу, „вилу Равијојлу“ рек’о би, са заставом тробојном, на којој блиста знамење часнога крста. О, како мило, о како љубазно, њекако весело и триумфално погледаше на ме!

Око ње, бих рек’о, херувими и серавими, равноправност са цвијећем у руци, којег раздаваше сваком без разлике вјере и положаја, љепота и храброст, које крашаху перивој својим растом и узрастом, непристраност, која дијељаше једнаке дарови и наказаним и здравима, и сиромашним и богатим, сношљивост, која се љубазно осмјешкиваше и досадном и мирном, те плијењаше погледе многих. Све те богиње заједно, ухваћене у коло, играху вито коло уз пјевање веселе пјесме, у којој припијеваху златну ускрелу слободу.

У мал' не ухватих се и ја тога кола, ал' се сјетих — и ако у сну бијаше — да бијох смртан, да бијох слаб успети се до оне висине. Уживао сам ипак к'о гледалац, — и ако ми жао бијаше на самог себе — расудивши, да је човјек, и нико други, опет узрок таког весеља. Гледао сам и посматрао. Призор ме очара.

— Љубопитан разгледах гроб: нешто ми се даде погледати гдје на другој страни гроба на сребрној плочи исписане бијаху злаћаним словима ријечи: „овај споменик подиже Бошко и Љубица“. Испод плоче угледах дивну женску, какву ниједан вајар, ниједан сликар престадио не би, гдје у највећим мукама издише, борећи се љутом звијери, коју савлађује витез на коњу. Њу крунисаху љепотице свјезим цвијећем, такмећи се у избору истог.

— Заиста жива слика! — И б'и ми чудновато, те се побојох, да не сањам. Протрљах очи, пробудивши се: и опет исто. Сјетих се, да је ово одсјев земаљске славе и патње.

VI.

Брујање звона са престолне Цркве дозива мало и велико да чује божју ријеч, да се успне небу под облаке, снијевајући о блаженству небеском. Послије свршене литургије један старац бијеле браде до појаса са још дванаест свештеника у црно одјевених извршише парастос погинулим. Е е молимся о упокоени души усопших рабъ Божиих: Любици, Мияга, Крила, Живка, Милана, яко виновникамъ свободы нашея и о еже протитися имъ всакому прегрѣшенію вольномуу же и невольному! — запјева старина, на што хор одговараше тужним: Господи помилуй.

Послије тужног погребѣ отидох и ја с браћом да се поклоним гробу њиховом, те заједно с њима узвикнем: слава јунакици, слава ослободиоцима, а руку пружим врломе Бошку у знак захвалности за уживану слободу и његовање дивног стања мртве му заручнице, што и учињех.

У час се створих и сједим код мале кућице на шкољу. Баких удицу са слатком мамом, ал' од рибе ни трага. Баталим рибање; устадох и отидох да помолим Мадони. Тек ступих на праг црквени, кад свештеник загрмље: *requiescant in pace!* Зар збиља парастос погинулим? запитих. „Да“ бијаше одговор. Саслушах и ту мирно и достојанствено. Послије свршеног чина отидох да се поклоним Мадони. Дивне слике, Боже, светог

сликара! — Лијепа Мадона гледа тако мирно, њежно и осмјешљиво, е би рекао, да ће изрећ' ријеч спасења. Клањам се. Језа ме вата. Одмакох се к вратима и поклоних се опет, упријевши очи пуне вјере, уста пуна молитве, а прси препуне наде у Мадону и побожно отидох, заборавивши Каролу и Каламар.

— Ајде!

— Гдје?! пита возач.

— Та, знаш и сам куд идем и за што идем.

Глуво доба ноћи. Возим се и ето ме под успавани Пераст.

Страшне ли, Боже, коштуњаве слике пропалог перашког богатства и племства. Бискупија пропала. Заћука ћук, а јејина истрештила свијетле очи. Престраших се. Бјежим. Осврћем се и гле јата костура, сјени пропалих кућа, искечених зуба, халапљивих руку. Страхота. Журим се, али поглед нехотично лети св. Ђурђу. Фра Фране гађе топом. Велика граја, велика вика, клетве потомству. Бјежим и у бјежању зазвижди ми на ухо слијепи миш, што још више повећа страхоту. Бјежим и падох нице пред порушеном кулом нашега Баја. Освијести ме тужна попијевка љубе Анђелије. Порушена зграда, порушена понта, са које Анђелија угледа проб. Саслушах сиренску тужну попијевку љубе Анђелије, у кадану са монотонијом природном стојећке, са капом у руци. Поклоних се рушевини и одох да преживам доживјелу жалост...

Једна мала тичица, која ми у калезу свакодневно заслађиваше часове, пробуди ме и „оде санак пусти“. Отад изгубих сваку љубав насипрам истој, те једна занемарена ћутке стоји, жалосно ме погледајућу, ка' да се каје за учињену ми неугодност.

Бока Которска, 1 Септембра 1897.

МУЧЕНИК

Узвишено уздигао чело
Тихим кроком он поносно ходи,
И погледа ведрим оком см'јело
Б'јесну руљу што га на смрт води.

Пашће зв'језда што дивотно сјаше,
Пашће живот спржен силним жаром;
Пашће рука што тамјан паљаше
Пред истине и ума олтаром...

Мучениче! Још једаред крочи —
Из гломаче страдан огањ бије,
Не дај вуво тај крочи очи,
Не дај јаду да те чело рвије.

CRNOJEVIĆ

Нек те пљују — ал' народе нове
Истина ће твоја да освежи,
И пљунуће на мрске гробове
Гдје отровни пепео им лежи!...

Мостар.

Јован А. Дучић.

К Р А Љ С П А В А

— СТАРИНСКА ПРИЧА. —

Превела с руског З.

Краљ Адалберт бијаше млад и лијеп: црне косе, свијетлих, граорастих очију, румених образа и вазда пријатног осмјеха на устима. Он бијаше човјек добар, прост, весео — и управљаше својим краљевством, ништа горе од ма којег најсилнијег старца.

Држали су га за великог чаробника. Он је обично прије својих министара знао много што-шта од онога, што се збива у његовој држави и пријестоници; знао је: што народ жели, с ким је задовољан, а с ким незадовоља. Који пут министар тек што хоће да му коју новост саопшти, а краљ га пребије... „Знам, знам!“ — говори и сам у кратко исприча, како је било. Догађало се, да краљ зна нешто, о чему његови министри не знају. Министри би се, разумије се, онда нашли у неприлици и, чудећи се, гледали би на севајућег краља, али дворска учтивост није им допуштала, да питају: одакле његово краљевско величанство све то дознаје... А краљ би ћутао и само се весело осмјехивао.

Млади краљ Адалберт живио је као што уопште живе краљеви: у јутру примао би великаше и ministre, који су долазили, да му саопште о чему год; састављао је с њима нове законе, подписивао указе, слушао молиоце, затим би прегледао војску или посјеђавао школе, болнице; јуче се бавио највише код куће, читао је књигу или играо шаха, а мило му је било слушати лијепу музику и пјевање. Ријетко би ишао у лов.

Само једно бијаше чудновато код младог краља — рано обједоваше... У два сата он је већ устајао иза стола и ишао би у своју собу да се одмори. Будити га или уопште узнемиравати његово спавање последије обједа било је строго забрањено.

Кад би се догодило, да у то вријеме дође код њега који великаш, или посланик из далеког краја његовог краљевства, или посланик које сусједне државе — свијема маршал даје један исти тихи одговор: „краљ спава!“ И тако сви мирно сједе и

чекају седам сати, јер у то вријеме обично се из краљевих соба чује звонце; сви ходају на прстима, разговарају се шапћући, а, ако ко заборави и јаче проговори, маршал га одма зауставља.

— Псс! Полакше! — говори он, пријетећи му руком. — Краљ спава!

У то по цијелом двору, по свијем степеницама и ходницима само се и чује: „Полако! Краљ спава!“

А. краљ, међутим, дошавши у своју собу, закључао би врата, скинуо са себе златни ланац с бриљантима, дивне краљевске хаљине — свилу и злато и облачио би се у просте радничке хаљине — црну кожану јакету, грдне пепељасте гаће и ципеле с дебелијем полатима, поткованијем клинцима.

Послије тога краљ Адалберт би ишао у најодаљенију собу свога дворца, одкуда никаква ларма није могла допирати до осталијех соба. У тој соби налазио се раднички сто са свијем потребитијем алатима, а пећ је служила мјесто ковачког огњишта и пред њом стојао је наковањ. Тун је краљ или стругао даске, правио столове, столице, клупе, или распиривао огањ и ковао подкове, клинце и све, што му је на ум долазило. Он је радио, разумије се, не због новаца, све своје радове поклањао јер је сиротињи.

NACIONALNA

Краљ је радио занимајуће заносио, радио је весело, пјевуцкајући гдје коју пјесму народну пјесму, коју би случајно на улици чуо, а био је здрав и снажан; он је осјећао потребу за такви рад и вазда се радовао кад би могао једно два сата провести у својој радионици.

Бивало је, искре лете, као златна киша испод његова чекића; образи му се зацрвене, а на челу искачу велике капље зноја, које му падају по рукама, наковању и разгријаном гвожђу... И краљ је задовољан, краљ је сретан... Послије таког рада он осјећа, да се душевно одморио, освјежио и као да је сва ситна незадовољства тога дана, све бриге збацио са себе заједно са својим златним ланцем и раскошном краљевском хаљином. Ручни рад није му сметао, да у исто вријеме мисли о државним пословима, и више пута долазиле су му у главу лијене, свијетле мисли.

Уморен, али весео и задовољан, остављао би рад, покријевао би своју црну косу жутом власуљом, натакао би малу црну капицу, какву обично носе радници и, запаливши кратку лулу, изишао би тајним вратима из дворца. Преко густе, хладовите баште журио се он, и тајно излазио би кроз мала врата на улицу.

С лулом у устима и рукама у џепове ишао би безбрижно, обзирући се по странама — као остали радник, који се враће са своје радње. Мале струготине по његовим хаљинама, ознојено лице, уморни ход, кратка лула, — све, једном ријечју, доказиваше, да је радник.

Кад би дошао на пазар, помијешао би се с народом и слушао би њихове разговоре. Тако једном чује он на једном мјесту гдје говоре о томе, како су трговци почели скупо продавати хљеб; на другом мјесту жаљаху се, да ноћна стража слабо извршује своју дужност...

— Ето и синоћ су неког покрали! — рече неко.

Други дан краљ изда нужне наредбе, — и хљеб почну продавати јефтиније, а ноћна стража боље је чувала мир грађана.

Тако обилазећи град, краљ би чешће свраћао у пивнице и кафане, искао би чашу вина или пива, сједио би и слушао. И ту би он чуо много што-шта, што, сједећи у свом дворцу, никад не би дознао. Нико на радника није ни обраћао пажње, — и искрени разговори завођаху се на сваки крај... Тако, једном краљ дозна, да капетан, купући порез, узео је више, него што треба, а да судија у једном граду суди неправо...

— Поштовани господине! Кажите ми презиме тијех људи! — обрати се краљ ономе, што је почео.

Онај их назове. Краљ захвали, климнувши главом, и продужи своје пиво...

Други дан послѣ истраге, видјело се, да су ти гласови истинити; жестоки капетан и неправедни судија били су прогђерани са своје службе...

Гдје-кад би се уплијетао у уличне свађе. Тако, видећи, да три велика ђака нападну на једног малог, краљ би одма ступио у одбрану пошљедњег и допратио би га до куће.

Једном му се догоди нешто врло занимљиво и за дуго се смијао, кад год би се сјетио тога...

Враћајући се кући, он види једанпут прљаву, жалосну старицу — трговицу, која бијаше стала до самог зида краљевске бапште. О лакту јој висаху разне пантљике, појасићи, огледалца и разне ситварије. Кад је краљ пролазио поред старице, она бијаше нешто ужасно љутита и грозно псоваше.

— Њему! Стало је њему! — викаше старица. — Њему је у ворцу лијепо сједјети и указе писати! Нека проба како ми живимо, па ће видјети, како је слатко...

Краљ стане пред трговицом и с радозналошћу погледа њено мало смршћено лице и њене срдите очи, које мрко гледаху испод рашчупаног перчина сиједе косе.

— На кога се љутиш, баба? — упита он.

— На кога! знаш на кога, на њега... на краља! А на кога би другог?!... срдито му одговори.

— Зашто се, бабо, љутиш на њега? — смијући запита је краљ.

— Ето за то.. за то се љутим, што је сувише немилостив према нама! — срдито говораше старица. — Каква је ово трговина, — сам, младићу, знаш, — неки дан и грош не добијеш, а за трговину исто порез платиш.. Зар је то лијепо.

— Краљ може бити за ваше послове и не зна! Јер он има много посла, чуо сам... — примијети тобошњи радник.

— Јест, како не, не зна! — намршћено одговори старица. — за наше послове да не зна!... А зашто је онда краљ! Не брани га жив био! А ти ако ћеш што куповати, купуј... А безпослен не стој..

Краљ изабере један пасић, да за њега форинту и оде.

Трговица погледа сребрну пару, па весело тресну главом.

— О-хо-хо! — весело узвикну за краљем — Види ти њега! Сигурно ће се бити обогатио!

Мало послје тога изађе указ, да се порез не узимље на трговину са старијех трговаца и трговица, које по улици продају

* * *

Вративши се кући, краљ Адалберт ишао би у ону собу, гдје је била намјештена зимска башта. Ту су цвјетале руже и жасмини, по дрвећу лећеле су мале лијепе тичице. Ту у великом пријатељству живљаху два псета и мајмун Мико, којег он особито вољаше. Ту би краљ сасвијем заборавио, да је он одрастао човјек, управитељ цијеле државе и, као дијете, играо би се са животињама.

Час би трчао за Мико, а пси би лајали и скакали за њима, час би опет мајмун трчао за краљем, кривећи се, а пси би опет лајући трчали за њима, спотичући се на своје кратке шапе, које се заплијетаху једна за другу. Краљ би пљескао рукама, пси лајали, мајмун се дивљим гласом кривио, тиче, не знајући што се око њих збива, поплашено су трчале с дрвета на дрво и цвркутале што су боље мogle, а зелени папагај из свега гласа викао: „Voilà! Voilà!“ И у соби би се дизала така вика и галама, да се просто не да описати...

А тамо, међу тим, у собама од примања, по степенницама и ходницима, по свему дворцу — сваки час чули су се тихи усклици:

„Псс! Полакше! Краљ спава!“ Напошљетку, краљ би легао на ћилим и добровољно се предао својим четвороножним друговима. Пси, испочетка с пажњом, а послије све слободније и слободније лајући, хватали би га за хаљине, потезући га тамо амо... А мајмун или би му легао на рамена, умиљато грлећи га око врата и по мајмунски тарући својом њушком о његову браду, или би му скинуо с главе власуљу и, метнувши је наопако себи на главу, с веселом виком трчао би по соби, као луд.

* * *

Кад би се на сату казаљка приближила к VII, краљ се опраштао са својим љубимцима, отимао би од мајмуна власуљу и ишао би у своју собу. Ту би он брзо збацио са себе своје радничке хаљине, закључавао их у тајни сандук, обуковао се у своје краљевске хаљине и опет, као сужањ, мећао би на себе златан ланац с бриљантима... Затим би полагаано отворио врата, сјео у наслоњачу и зазвонио.

Одмах се јавио једар једи слуга.

— Јесте ли се добро одмарали, ваше краљевско величанство! — с поштовањем ивицао би старац.

— Спавао сам врло добро — задовољним, веселим осмјехом говорио би краљ, гледајући се по лицу, као да отјерује од себе пошљедње остатке пријатног сна.

И заиста, послије ручне работе, послије овог тумарања по градским улицама и пазарима, послије разговора с простим људима из народа и послије веселијех игара са псима и Мико, краљ, као послије доброг спавања, осјећао се једар и опет готов на умни рад.

— Но! А тамо што је? Чекају ли ме? — питао би краљ, показујући главом на вратима од собе, у којој примаше министре.

— Чекају, Господару! — одговарао би старац.

— Хајде кажи, да ћу сад доћи! — Слуга би одма изашао, а краљ би у то вријеме не једном, него више пута помислио:

„Да немам овајех пет сати одмора, ја заиста не бих могао краљевати и не бих био у стању ни један дан као краљ проживљети.

ПОРЕД СТАРЧЕВА ГРОБА.

I.

Ово гробље у сну ми се снови...
Ах, одавно... прође много доба —
Сада клечим поред мила гроба,
Привукла ме успомена жива.

Овдје моја светиња почива,
Камо среће да смо зајдно оба:
Не бих знао што је људска злоба —
Људско срце што усеби скрива!...

Прође зора младости ми сретне,
Душа моја с' небом разговара;
Али живе успомене свете...

Све м' остави само мајка стара
Погледа ме, па јој сузе лете
И дух старца сретно ме покара...
NACIONALNA BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

II.

Ја опет тужан поред праха твога,
Ал' суза моја не кваси ти кам,
Смрзла је давно на дну срца мога,
Љута је зима угасила плам.

Вр'јеме све носи, не оставља ништа,
Младост и срећа с њим одлази сва
Срце је моје пен'о сред огњишта,
Око њег' мртва вјечне ноћи тма.

У љутој борби свјетскијех зала
Души је мојој малаксао лѣт;
Тешки је терет судбина ми дала —
Прерано ја сам упознао св'јет.

Ни љубав, нада, жеље најсветије
 Душу ми више не веселе, не,
 Једно је сунце што ме јоште грије
 Најсветији жар душе ледене.

Небо и сада погледује на ме,
 Мајку ми стару још не узе Бог,
 Љубављу светом поред људске таме
 Загр'јева груди сина рањеног.

Ка' росе капља бисерна и ладна,
 Што ноћу пане на увели цв'јет,
 Слабога диже тјеша ме и нада
 Велећи: „Синко, такав ти је св'јет!“

Пеп'о се стресе на огњишту јада
 И душа к св'јету управила лет,
 Но храм ли клоне гдје је света правда
 Клео бих тада у свијету св'јет.

Сујета људска остави ме рано,
 Ја и сад слушах бурног св'јета клик;
 Но душу моју давно и предавно
 Уздиже к небу твој смиренни клик.

Ка' скроман старац ја подижем главу,
 Благодарим небо за све што ми да,
 Кроз облак густо видим Божју славу
 И узвишен трон одкуд вјечност сја.

Крај мене гробље, све је мртво, ти'о
 Једини ја сам мсђу њима жив,
 Још камен није прах ништавни скрио
 Ни предцима дух диго облак сив.

Ја опет тужан поред праха твога,
 Ал' суза моја не кваси ти кам ---
 Смирла је давно на дну срца мога,
 Љута је зима угасила плам.

Никола Ст Љубиша.

ЦРТИЦЕ ИЗ ЖИВОТА ЦРНОГОРСКИЈЕ СОКОЛОВА.

Гвоздени јунак.

(Свршетак)

Пошље онога жестокога боја на чевскијем Поточинама, наступи неродица и глад у Црној Гори, какве је ико до тада чуо и памтио:

Зрна жита нигђе за очи, и оно, што је, скупо, — не може се доплатити — прича се, да је био багаш три талијера.

Паре нигђе, народ се истрошио, нема више ништа. Мучна година да Бог сачува! Коре разнога дрвећа, главице козоца и друге траве, које зачињаваху са брашном, као са сољу, одржавало је у животу мученички народ црногорски, да не помре од најгрозније смрти.

Узвијао се народ по горама, ништа не зна што ће да ради. Богме дошла је мука и Савићу Калуђеровићу од глади, а глад се не боји ни од кога, наоко од комата леба.

Пешесторо чељади у кући, а без ништа; сви гледају на Савића, а Савић нема кога. Мисли се што ће, не зна куда ће, а треба некуђ да се иде.

На пазаре не кажу да има игђе жита и, ако ће што има, то су закупили имућнији трговци, па га дају коме оће и пошто оће.

Једно јутро подранио је Савић зором с' врећом преко рамена, право на Црнојевића Ријеку.

Ријека је тада била једини пазар у „Ловћенској држави.“ Али је тај пазар у Ријечкој Нахији и они мисле да је то њихов пазар, па најприје они покупе што им треба, па онда други; а особито кад је каква трговина на мањкаменат. — Тако је бивало и више пута, јер тадашња племена црногорска управљала су се сама свако за себе, а сва су имала врховну власт и Господара на Цетиње... — Но о томе кад би се могло други пут, а сад да видимо, што би од Савића Калуђеровића.

Ено се шета по пазару с' празном врећом, нигђе зрна жита да би дао за њега дукат!

Тамо на сред воде стоји једна лађа одмакнута од краја, и у њој има жита.

Од краја до на лађу стављена једна штица, те се преко ње улази и излази.

Ту је наврло свијет оће да подави једно другога. Али свакако не дају свакоме да улази.

Неколико људи стоје на лађи и гледају коме се што даје, и по колико, и да не би ко страни без њихова улегао и узео.

Ови људи познају свакога ко узимље.

На врх штице при лађи стоји један човјек мало ођевенији од оног другог, и гледа, што се чини; и овај што рекне, сви га слушају; а често се чује ње виче:

— Дајте томе османик, а томе багаш, а ономе по багаша. — А ти куђ си навро натраг, а ти, што си дошао, узео си у прву суботу — врћи се натраг, па, ако претече, даће ти се.

Савић се примака и гледа с крај воде, што се чини, и кад-кад погледа онога прсоњу, што стоји на врх штице и чини му се, да га познајэ, ма се не може сјетити.

— Ма који је онај, те се исперио на врх оне штице при лађи?! — пита га једнога Ријечанина до себе.

— Оно је Бурд Олбјакан, али га не познајеш. —

— Не ја, а да не Елорен Дурен те ни пита'. —

— оклен си ти?

— Ја тамо из Катунске Нахије. —

— Па што питаш за њега, што ће ти? —

— Ођах и ја узет' мало жита. —

— Не вјерујем, да ће ни за наше Цеклињане бити; а ако претече, можеш узет. —

— Зашто да ја чекам докле вама претече, а кад имам да платим?! —

— Зато, што је жито наше, а на нашем пазару... —

— Што год долази на пазар да се продаје, то може сваки купити, ако се погоде и има пара — одговори му Савић мало заједљиво, па му обрати плећи и оде уз пазар.

Ријечанин га погледа, па ће рећи дружини код себе:

— Овоме је мука: жита нема, а без њега му, када, дома није. —

— Мајде Богме није само овоме, но мнозини, и боље би било да су ону лађу сврнули у те жгуљаке, па давали оно жито, но е су је довели на спрема пазара, може лако свађе бити — одговори му један од дружице.

У тај мах диже се велика граја онамо, спремају се лађе, скупио се пазар, притрчаше и они, кад тамо: двојица се посвадила који ће први да уљеже у лађу, срамоти један другога на сваке пасје опанке, и већ да се побију.

У тај час дотрча један трећи међу њима, типите једнога на једну, а другога на другу страну, говорећи им:

— „Мучите, о рђе! што сте заграјали и окупили пазар око себе. Мисли свијет е се људи свадише, а не ви: бољи је они, није но они, — а нијесте се до данас боју ни примицали, ма нека, нека; сјутра вече ћете оба на стражу на Сићин поток, или пи нама у лађе пут Жабљака, па ћемо виђет' какви сте...“

Тако се ови кавгадије раздвојише и граје нестаде.

Савић је стао био и све то гледао, па му за то није стало било. Он гледа на ону лађу, ка' гладан вук на овцу.

— Да ја чекам овђе док претече! могу ја овако чекат' до Петрова-дне. Мајде Богме нећу! но ћу обисти и ја преко те штице, па што буде — мисли Савић у сам себи.

— Ма да жнам чисто, еје оно Буро, као што ми рече они Ријечанин, а и мене се чини да јест, бих му се јавио — и крену да иде.

Док неко с' лађе виче:

— А јеси ли ти, о Саво Ђеклићу?

Савић застаде, а погледа пут лађе да види, ко га зове.

— Саво Ђеклићу! о Савићу Калуђеровићу! — трешну чоек опет са лађе ка' гром.

— Ево ме, ево! — озвао се Савић.

— А јеси ли доша' данас на Ријеку да жита купиш, или зашто друго? —

— Не ја, ни зашто друго, но нема нигђе зрна, нако на ту твоју лађу — о Буро! — одговори Савић, и познаде Бура.

— Мајде неће га ни овђе бит' још за мало, но се примакни, па ми бачи ту врећу. —

Савић се овесели, па јурну кроз ону гомилу свијета, док дође на крај воде, и бачи Бурину врећу на лађу, па ће сам у себе:

Боже, не не остави без пријатеља. —

Буро зграби врећу, сиђе у лађу, напуни је, диже је на раме, па преко штице право к Савићу.

Кад дође до њега, спушти врећу на земљу, па скине капу. — Скиде и Савић његову, па један к' другоме раширеним

рукама; целиваше се и изљубише ка јунаци, као браћа одавно невиђена.

— Како си, Ђуро, побратиме? Јеси ли здраво, јеси ли добро?

— Јесам, фала милошном Богу! но како си ти, побратиме Саво? јеси ли здраво, и како су ти дома?

— Фала ти, побратиме, на брацком питању; сви смо, фала Богу, до сад здраво.

Пошто се изгрлише и питаше за јуначка здравља, упутеше се оба ту близу пред једном крчком и сједоше на један пижун. Прикупише се и још неки, који познају Ђука, а неки и Савића.

— Ђе си, о крчмару — викну Савић — донеси овђе једну боцу ракије да попијемо.

— Није овђе данас твоја да чашћаваш, но да пијеш — одговори Ђуро — но је то моје. — Па се диже, уљеже у крчму, изнесе боцу ракије и наздрави Савићу као јунаку, и као своме другу и побратиму.

Савић узме боцу и одздраву Ђуру, као што је умио и како јунаку пристои, па пружи боцу другу до себе.

Боца оде од друга до друга, пију и наздрављавају, и ту близу њих сио један слијепач и пјева уз гусле:

„Наши предци Богу згријешеше
 „Те им узе царство и господство:
 „Ђе гођ бјеше на свијет Србина,
 „Све постаде робљем у туђина —
 „Од лијепе вјере православне,
 „Почеше се турчит' на све стране!
 „Отрова се земља сваколика,
 „У мало се Српство не ископа!
 „Но Бог драги, вазда Њему хвала,
 „Посла к нама Владику Данила,
 „Очисти нам земљу од некрети —
 „Сину зора српској будућности!“

Нека, о пјевачу, што си заграја, — виче један из дружине — но на ти ракије напиј се, па имаш кад појат'.

Гуслар прекиде, а Ђуро виче Савићу:

— Диж' се, побратиме! одоцкни се, боље раније омицати уз та ждријела. —

— Боље, боље, но чекај да ти барем платим ово жита кад имам. —

— Ајде ти, да те ја испратим до на крај пазара, па ћеш ми тамо платити. —

— Добро, а ти ајдемо.

Дугоше се свиколици, Савић се опрости са оном другом дружином, зафали им на лијепој части, узе врећу, па заједно са Ђуром до на „Ђевојачки Вир“, ту починуше.

— Досађују ли ви ти ђавољи Турци том водом, ка' сте им близу ту? — пита Савић Ђура.

— Досађују, побратиме, и не дају нам божјега лијека, ма ни до сад не остадоше дужни ништа.

Вала сте се добро научили по томе Блату у те ваше лађе, и јуначки се од њих браните и кољете ш њима ка' Млечићи на море! Е баш ви фала! —

— А што ћеш, побратиме, морамо се ш њима клати и гинути; а да се овако ш њима не кољемо и да их није од нас страх, они би опет нас притисли ка' пријед, и изишли једно јутро на Цетиње, Боже сачувај! —

— Добро је, фала Богу сад, кад се сви заједно кољемо ш њима и помажемо један другоме — одговори Савић — па би залуду и на Цетињима; и они би опет грдни изишли

— Тако је — Вилфред Екур — и што би их више било, то би више погинули. Не сам ни ја није ни бит' се, кад кад их видим доста, па у 'ну гомили не спада на сухо.

— А доста су ни јада и невоље дали, особито кад ово мјесто бјеше у њиховим рукама, а сад, фала Богу, опет смо добро, кад имамо овај наш пазар, те се на њега слободно купимо, те купимо и продамо што нам треба. —

— Причао ми је отац — вели Савић — да су овђе, негђе у ову страну објесили ободски Турци у очи саме њихове погибије једнога нашега, кад је послао био Владика Данило једнога Катунанина и једнога Цеклињанина, да им понесу једно писмо.

— Јесу — одговори Ђуро — таман овђе горе, и од тада зове се оно мјесто „Вјешала“ — уфатише га преваром.

— Турци ка' Турци, све на превару, по свијета узеше; тешко ономе ко у њих вјере има.

— Како ви сад пролазите са Никшићима, побратиме? има ли вјере? има ли мира?

— Има, брате, докле којему пане шаке, па онда нестаде и мир и вјера!

— Је ли им мило, што је ова глад у Црну Гору?

— Прије јест, но није, али и ако су нишицки Турци махом Црногорци, опет они знаду, да неће код њих никоји поћи од глади, да им се преда, па да би од глади умьро....

— Јесте ли на муку од њих? —

— Јесмо, побратиме, на вељу, али и они од нас ништа на мању. јер им Чевљани, Цуце и Бјелице сваки зајам тро-струко враћају! —

— Је ли истина, да је Никац Томановић негђе ове зиме, нехтећи сам набаса' на једну чету нишицку, и од ње чуда и покор учинио да се прича!

— То ће бити било оно ове зиме на Божи-дан, кад се оплуза у они Дубоки дђ, низ помрзнути пшнјег, и сипа' у дно дола међу четом Никшића....

— Вала, онаквога јунака не рађа се до данас међу нама, и ако оћеш, ако икако можеш, да ноћас идемо заједно код наше куће, да се попричамо, јер бих рад био добро. —

— Немам кад ноћас никако, већ треба да идем; па, ако Бог да, други пут код моје или код твоје куће; па ту на тенак сјећет' и причат' се, а имамо о чему. —

— А 'но, кад је тако, на ти диж' се е омркну. —

— Може му бити, преко Цетиња могу иза дневи, а онамо ако ћу се и ноћи дофатит'.

Дигоше се обојица и поцеливаше, узвасели један другога срећан пут, па се растадоше.

Ђуро, дичећи се, што му паде шаке, да Савићу учини добро, и даде примјер, како се јунаци поштују, поврати се код своје дружине на лађу; а Савић, од велике радости, не чујаше тегобе од три багаша жита што носаше, мислећи на Ђура и онакве поштене јунаке, пође весело дома у Теклиће.

У ТЕШКИМ ТРЕНУТЦИМА

— СЈЕЋАЊЕ НА ПОКОЈНУ МАЈКУ. —

Мајко мила, гдје си сада?
Гдје ли твоје око мило?
Да погледаш чедо твоје —
Како ти је потавнило!

Да му видиш мутне очи,
Да му сазнаш срца боле, —
— Мајко мила, чедо твоје
Тешке ране љуто боле...

— Да у овој муци, мајко,
Да бар чујем рјечи твоје —
Лакше би ми души било,
— Престале би сузе моје!

Али тебе, мајко, нема,
Тебе црна земља крије,
А чедо ти остављено
Немилосна судба бије...

Над невином младом главом
Демоклеов мач се вија —
Чеду болом савладану
Над-а жићем хала зија...

Око њега громи грме
И паклене јуре чете —
Ох!... радо би, мајко, хтјеле,
Да се твоме чеду свете...

Ал' јуначки чедо твоје,
Трновите стазе гази —

Крв му лопи... Он не гледа
Што фурија над њег' слази.

Лети чедо. напр'јед лети
К двору оном што се блиста,
На ком сјајна слова пишу:
„За род, ко је срца чиста!“

Ал' од једном гром загрми —
И зграда се у прах створи, —
А твој синак, мајко, оста
Над пепелом да се бори...

Ох!.. да ми је, мајко мила,
Да ти видим лице твоје —
Лакше би ми души било —
Престале би сузе моје.

Али тебе, мајко, нема,
Тебе црна земља крије —
А националца остављено
Немилосна судба бије!...

Бос. Петровац.

CRNE GORE ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

Богдан-Крајишник.

ГУСЛЕ У СРБИНА.*)

„Гусле моје овамо те мало,
 „Амо и ти танано гудало;
 „Да превучем да мало загудим,
 „Да ми срцу одлане у груди;
 „Та пуно је и препуно среће —
 „Чудо дивно, што не пукне веће.“

Бранко.

Ако разгледамо слику наше прошлости, видјећемо, да је цртана јадом и чемером, али славном и јуначком десницом поносног Србина. Погледајмо наша пространа бујна поља, наше врлетне поносите горе, гдје су у мукама за слободу испустили племените и витешке душе хиљадама нашијех предака са цефердаром и мачем у руци, бранећи своје мило огњиште, своју златну слободу.

Колико ли је пута на мјесто убавог села и другијех крвавијех тековина Србинових постало само Звариште, а с њега се лагани дим к' облацима дизаше. Заришта сва су затопљена хришћанском крвљу, што је бијесни душманин из обијести пролијевао. То је страшна слика за свакога, а камо ли за Србина, који је најбоље разумије, који је најбоље осјећа. Завиримо ли у ту страшну слику прошлости, суза нам и нехотице кане — као потомцима тих мученика — на заједнички грб палих за слободу витезова; тим ће се можда олакшати усахнулој крви, али та земља није жедна ни крви душманске.

Но кроз васиону хори се и други глас, хори се дивни глас, дивна мелодија народне српске пјесме, која је вазда Србина соколила и храбрити знала! Није пропало то најскупље благо Србиново, та темељита и чврста стијена, која ни при најјачим морским валовима у море се не стропошта, па како

*) Усхићен замашном историјом српских гусала, наш је писац, под притиском родољубивог ентузиазма, пренио перо на Марсово поље, те ће нам опростити, што смо му сукратили мах бар на хартији, премда му се радо душевно придружимо у мислима.

сад да умукне испред Турчина, па да с њоме Србина нестане и славно му кољено не утре, а име умре?

Не! То не смије и не може бити, него само слушај и виђи слијепог или изнуреног старца, кога су опколили у колу, и с највишом пажњом, што 'но кажу и не дишући, слушају људи, жене, мали Српчићи и јадна сирочад; слушају укочено са сузним очима, а он им вјешто набраје витешка дјела палих за слободу мученика — неумрлих бораца Србинових.

Старац је немоћан, изнурен, јер у доба младости, његове су ноге прелазиле највише врлети, најопасније гудуре и стијене, тражећи непријатеља, бранећи мило Српство, гонећи душманина са милог завичаја, са поносног огњишта Србиновог; ноге га издале, али није чуда, јер су дуго носиле горског хајдука. Но изнурено је и тијело његово, јер су многе на њему ране крв његову исциједиле, уништиле му здравље, али витешку душу и храбро срце уништити му не моглоше ни у пошљедњем издисају за свету слободу, за коју је Србин све дао, па и живот свој. Старачку његову главу покријевају као снијег бијеле власи, па му застиру и поносно чело и хоће да сакрију она два празна ока, која знаду много приповиједати — и ако у њима нема живога покрета, јер сиједи старац гуслар — слијеп је, не види али чује, чује јаде, чује подвик и најбоље разумије невоље витешког му народа. Није чуда што је осидијенио, јер су му сузе утрле зјеницу, а та зјеница је некада, својим погледом непријатеља сјекла у доба младости његове. Старац је немоћан, изнурен, малаксао, слијеп, али његова рука није малаксала, но је некада младалачком снагом, вјешто мачем управљајући, чуда чињела по непријатељским редовима, па ни сад не може да престане, но држи оружје пуно освете, које је Србину поред иконе и мача друга икона, која му је сву славу добила и неоцјењиво благо сачувала, и српски народ у невољи кријепила, улијевала му наду на ускренуће, на бољу будућност, коју је Србин, Богу хвала, доживио; то друго оружје, то свето благо Србиново, та икона животворећег духа, што је Србину сачувала све што има: свијест, храброст, наду, непоколебимост јесу *гусле — гусле јаворове.*

Гусле су биле за Србина сиједог гуслара, да уз њих ређа оне дивне народне пјесме, пуне морала, истине и правде, те је будио у народу успавану клицу храбрости, китећи му витешку и златну борбу небројенијех јунака, дакле сиједи гуслар био им је војвода; уз гусле је учио Српчиће побожности и многим

наукама, које се из народних пјесама научити могу, дакле био је добар учитељ; учио их је даље, како треба поштовати спомен умрлијех, палијех за слободу и мило огњиште, развијао је у њима осјећање народности и показао им што им је свето, што треба да бране и чувају, да сперу срамоту, ма с чега било, па макар и својом крвљу било, па ма за то најпослије и свој живот жртвовали, дакле у свему томе био им је родитељ, али добар и истинит родитељ, који се очински стара за опстанак своје драге породице.

Ето такву велику моћ имале су гусле у Србина, која је у оно доба имала све јачег утицаја, што је Србин већма тјелесно и душевно падао; но гусле учињеше своје, дигоше га из те прашине, пробудише га из тог мртвог сна, спасоше га и оставише му на аманет све врлине и тјелесне и душевне, које су Србина красиле и које га и данас красе, да се с њима повеси — с тим неоцјењивим благом — пред цијелим образованим свијетом отворена ока, свијетла образа да стане и рече:

„Сам себе браних и одбраних, сам себе пробудих из мртвог сна, сам себи раскидох тешке окове — проклетог ширјанна.“

Гусле, не само што у Србина могу развити племените осјећаје, и улили нову снагу, него и Турчину, јер је Турчин знао, да је то средство, које Србина на ноге диже и које му даде нови живот, те га онда гуду у бој црвене, па је ипак желио, да и он ужива у тој српској народној светињи која чини јаки утисак на свакога ко чује те звуке, те их осјети на души, али највећма Србин — јер је то његово.

Гусле и кад тихо звуче, тако тихо и бојажљиво, као да плачу над горком судбином Србиновом, и тад ти звуци допиру до дна душе, побуђују осјећаје, те често пута и суза ороси лице каквог старине — особито кад Србину о Косову прича — опет ти звуци имају у себи нешто страшно, а осветничко, што присутне одушевљава, а старини срце одахне, кад сузом ороси натмурене трепавице:

*„Од муке се пјесме поју,
„Рад' л'јека се сузе лију.“*

Змај.

Вјешто управљање руке гуслареве гудалом прелази прео тананих струна, а трептећи звуци њијају се кроз ваздух, као прољетњи вјетрић по росним гранчицама, но и то имо краја, јер су гусле тешко уморне, па и Србима је дотужила борба и досадио им је јаук и фриска са многог српског краја; но иза тужног јека гусала, настаје промјена, гусле све јаче и бујније

звуче, те казују да нијесу сјетне, нит' клонуле, но проричу празан призор, на све стране покољ, спасењу трче, слободу зову.

По неки пут те опет занесу у мислима, те те баце у тајни заборав, а чини ти се, као да слушаш ломљаву речних валова, која те преливањем према јасном сунцу и нехотице на пјесничке осјећаје буди, али те ухвати језа, кад мислима сврнеш колико ли гробова у њој има мученика — бораца за слободу и какву је она упамтила славу, моћ и величину Срба, а колико горких дана, дана муке, патње и чемера. Ето, брате Србине! Ко би икад могао помислити, да у оним лаганим звуцима, што се извијају при превукивању затегнутих струна, лежи тако велика сила, која је уништила ропство, раскинула тешке окове, подигла из бједности крајње паћенички но прегалачки српски народ, то је сила, која је на својим ногама подигла слободу и спасла измучени и прекаљени народ; тај свети и велики позив — позив ускрснућа из мртвог робовања — извршиле су, у дјело привеле и потпуно оствариле гусле — *гусле у Србина*.

Вјечита хвала и из дубине срца признање гусларима, који су умјели, као што је требовало сачувати гусле — тај алем камен српских обичаја, а гуслама вјечни спомен и дубоко поштовање, што су створиле Србима нов живот — живот, који се правилном стајом креће и срећи, напредку и величини својој. Оне сада не звуче тако громовито, као што су, јер је мучно и крваво доба прегазило се и умрло, свети и узвишени позив испуњен је; него пошто ти је драга света успомена твојијех предака и прошлост, чувај гусле, чувај ту народну стветињу, немој да нам пропадне то најскупоцјеније благо наших обичаја, но превукуј гудалом прео тананих струна и ређај славна Србинова дјела славом овјенчана, а напајај млађи нараштај на смјена и јуначка дјела, јер наше народне пјесме, кићене уз вјеште звуке дивнијех гусала, причају на исторична дјела бесмртних Срба — а гуслареву историју не може ни гром ни пакао уништити, јер је то жива историја, што дјела творе, а уста говоре.

Чувајмо гусле, док је њих биће и нас, и нек буду вазда уз Србина!

*Зубци, у Црногорском Приморју
на Аранђелов-дан 1897.*

Мираш Вукић, учитељ.

Г У С Л И М А *)

Када се Србин с борбе враћа
У свој мили српски дом,
Најприје се пјесме лаћа, —
Да опјева славу с њом.

Када слави име крсно,
Са гуслама слаже пој,
Пјева дивно и изврсно!
Напомињућ' сваки бој.

Пјесма би му мукла била,
Да не здружи с њима глас —
С гуслама му српска вила,
Напомиње рода спас.

Гусле су му кријешиле,
У десници љути мач,
Оне су га тијешиле —
Блажили му јад и плач.

Гусле су му напајале
Надом светом мушку груд —
Оне су га потицале,
На прегнуће и на труд.

Здраво да сте гусле наше,
Веселите српски род,
Уз вас звече рујне чаше,
Уз вас Србин слави год...

*) Ову сам пјесмицу добио од г. учитеља М. Вукића, а предао му је овај наш млади пјесник, Србин католик из Бара.

Ур.

И ЈОШ НЕШТО О НЕКИМ ВУКОВИМ НАРОДНИМ ИЗРЕКАМА.

Већ сам у „Јавору“ (1891) и у „Просвјети“ (1893) проговорио неколико ријечи о њеким Вуковим и Капетановићевим нар. изрекама, али још нијесам с Вуковим довршио. Како се купе нар. прекорјечице и друге изреке, то је и Вук казао у *предговору* к својим *пословицама*, а ја сам то исто поновио, пишући у „Јавору“ о истијем, и покушао да докажем, да ће и највјештији скупљач гдјекад рђаво истумачити ову или ону изреку, кривицом онога, од кога је исту чуо. Сад ћу да проговорим још нешто о њеким Вуковим изрекама, за које се не каже одакле су. Није ми намјера да поправљам Вука, већ само да кажем у каквим се приликама употребљавају *код нас*; а кад би случајно стајало код истијех „из Боке“, е онда... онда не знам како бих о њима расправљао, а да не речем да их је Вук чуо од особа, којима нијесу знали њиховог правог својства употребе. Овако пак, *нијесу* их *исправљали* тумачећи а Вуковим и својим — у прилог будућег издања Вукових пословица, и ако може да га ја нећу ни дочекати.

Ево тих изрека:

„Јеси ли дигао росу са срца? Јеси ли попио чашу ракије и што заложии?“ Овом изреком не пита се изријечно то, што Вук вели,, него: *јеси ли уопће* „узео што на шта?“ *Јеси ли на шта срце?* Дакле може се подразумевати и чаша ракије и чаша воде и чаша вина и, једном ријечи, све *што човјек на уста стави*.

„Изједе коња трава. Кад је скупа коњска храна.“ До душе, види се, да је вук чуо ову изреку у горје наведеној прилици, али она има шире значење; ова је управо метафора и значи: *више се троши, него ли зарађује*.

„Измјерити кога од пете до главе (познати га добро).“ Ова изрека значи: *погледати кога срдитио, пријекорно* (од пете до главе, као што се обично ради у таком душевном стању). Ја бих је дакле овако протумачио: *Измјерити кога (срдитим, пријекорним погледом) од пете до главе*.

„Остави брата, а поведи свата. Ваља да кад се иде по по ђевојку?“ И Вук дакле сумња је ли тако. За то сам је ја уврстио у своје нар. изреке, истумачио и опремио „Просвјети“ (код мене је „Пушти...“ год 1894., стр. 487).

„Ласно је тебе, ал' је тешко поштеном чоку. Рече у шали вршњак вршњаку.“ Истина, али у каквој прилици? Ја сам ту изреку и мало другојаче слушао, убиљежио је и опремио „Провјети“, назначивши у каквој се прилици употребљава (год. 1894., стр. 378).

„Ловац је да лови, а препелица да се чува;“ и

„Ловник лово, а препелица нека се чува;“ и

„Ловци су да лове, а препелице да бјеже.“

Гледај: Да те бијасмо привезали —.“ Код ове вели Вук, да су тако „Рекли Турци на конаку некаком чо'еку, кога су водили, а он им одговорио: *То је ваш посоа*. А кад му они на то рекну: *Да те оставимо тако, ушећи кеш*, он им одговорио: *То је мој посоа*.“ Ја сам се управ зачудио Вуковој присподоби ових двију изрека. Код нас се све три прве (о ловцу и препелици) употребљавају у једној истој прилици и то као метафоре, а немају никакве везе с оном четвртом, на коју нас Вук шаље да је видимо, само што *изгледају* слични узроци њихова постанка. У њима значи „ловац“: *младић*, а „препелица“: *дјевојка*. Дотичне изреке употребљавају се искључиво као одговор, кад се какву младићу из шале препоручују да не задиркива дјевојке; њоме би се управо хтјело рећи: „мушкоме је то занат, а дјевојке нека се чувају.“ У никаквој другој прилици код нас се не употребљавају.

„Млин од свакога брашна. Ко свашто може начинити.“ Код нас се тако каже искључиво за човјека, коме уопће свако јело прија. Н. п.:

— Јесу ли ти мили *шпечки*? ¹⁾

¹⁾ У моме чланку „Шпечковина“ или „бодљиви“ пијетловац, кљуке и коштрике,“ штампаном у 42. бр. „Стражилова“, 1894 г. поред „честе гранчице“ (мјесто: „честе *гранчица*“) и „у неколико се сјећам“ (мјесто; „у колико се сјећам“) — омакло се г. коректору „Стражилова“, па је свугдје у 1. пад. мн. именице *шпечак* мијењао „к“ у „ц“, премда сам и ја могао то учињети, да нијесам имао на уму народни изговор те ријечи. У колико се мени чини, ни по законима гласовним, који владају у језику, — оvdје се нигдје у множини не да мијењати „к“ у „ц“, као такође ни у сличним примјерима: кучак, мачак, срчак (сврачак,) стручак, клобучак и т. д., што сам казао и у „Отвореном писму“ госп. коректору „Стражилова“, које је, на жалост, стрпано у кош — „да не види сунца ни мјесеца.“ — Оволико у прилог поменутом свом чланчићу и —

— Ја сам ти *млин од свакога брашна*.

А могуће да се и у двјема, па и у више прилика употребава кроз разне крајеве нашега народа.

„Нема ништа горе, него кад чо'ек превали свој ваган. Као свиња кад се наједе па превали своје корито.“ Можке бити да је и ову Вук чуо кад је когод превалио свој ваган, као свиња кад се наједе, али и овдје је код нас метафора „превалити свој ваган“ (а каже се и „преврнути своју вечеру“), бива: *изгубити све имање*. па „остати на сред пушта“ или: *уиће упрошати себе*, н. п., убијством другога и т. д.

„Божић је јесењи светац“ нема никаква тумачења, да треба да стоји, да је тако казао сељак кад га је преварио Циганин (види „Босанску Вилу,“ 1893., 152). —

Да би поткријенио још јачим примјером оно, што рекох, да ће и највјештији скупљач нар. умотворина, без икакве своје кривице, ову или ону нар. изреку рђаво истумачити или, барем, да ће му тумачење бити непотпуно — износим овдје двије такове изреке (а нашло би их се и више) из „Магазина“ (1850), које су у Вука опет друкчије, али правије истумачене, е их и наш народ употребљава до Вукову тумачењу.

Ево их: BIBLIOTEKA

а) „Ништа за то, пала муха на међада. Кад богат што мало потроши, па му се и не *говна* наимају.“ У Вука: „Пала муха на међада. То није ништа, н. п. кад се ко тужи да му је од мале какве бољетице зло.“ У првој прилици нијесам је никада чуо, а могуће је и да се може употријебитити, док као што је Вук тумачи, употребљава се широм Боке. Гледајући на то, или је скупљач прву чуо од особе која није знала њеног правог својства употребе (него видјела гдје на коња стављају седло, па мишљела да ће и магарцу пристојати) или се може употријебити у објема приликама. Ако је ово задње, опет није истумачена како треба.

б) „Сад му је запала сјекира у мед. Кад је какав кога вребао да га причепи, па му изненада допао у шаке.“ у Вука: „Пала му сјекира у мед. Срећан је.“ Уз то вели Вук, да не зна „како је постала ова пословица, па пита: „да ли није кад се исијецају челе из дрвета, па кад је дупља пуна меда, те сјекира, како се удари њом у дрво, пропадне у мед?“ Вуково је тумачење сасвим на свом мјесту, а у „Магазину“ је окрњена. Ја вјерујем, да је скупљач горњу чуо, кад је неко њекоме „изненада допао у шаке, по чему је, разумије се, *сретан* онај,

што ће га по вољи излемати, али ми не знамо по горњем тумачењу, да ли би се иста могла и још у каквој прилици употријебити; а кад нам Вук каже да иста значи „срећан је,“ ми ћемо је употријебити у свакој прилици кад њекоме пође нешто за руком, чиме може себе сматрати сретњим.

Оћемо ли кривити скупљача што ове двије изреке није истумачио као што их Вук тумачи?

Нећемо, јер прву је чуо од особе, која може да није ни сама знала гдје јој је право мјесто, а другу у горје наведеној прилици (једној), не знајући да се иста употребљава и у свакој другој сличној згоди, кад нешто коме пође за руком, чиме може себе сматрати сретним.

У Херцег-Новоме.

Вељко Радојевић.

—**—
 NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ

СРПСКЕ ЈУНАЧКЕ НАРОДНЕ ПЈЕСМЕ

Махмут-паша и његова љуба.

Подиже се Махмут-паша стари,
Подиже се у лов у планину,
Са бијела Скадра на Бојану.
Собом води слуге и слушкиње,
А за њима хрте и загаре;
Пошто се је паша окренуо,
Младој љуби паша говорио:
„З Богом остај, моја љубо драга!
„Ја ћу бити у лов у планину,
„Бићу тамо за петнаест дана,
„Но ми чувај пребијеле дворе.“
На то су се они растанули,
Паша оде у лов у планину,
Пашиница оста на дворове.
Теке паша поље прегазео,
И замаче гори и планини,
Зове була слугу Усеина,
Усеину слуги говорила:
„Усеине највјернија слуго!
„Оли мене нешто послушати?
„Добрим ћу те даром даровати.“
Хоће Туре, једва и чекао.
На то њему була проговори:
„Хајде поћи скадарском пазару,
„Потражи ми Карамет Османа,
„Од мене му понеси поздравље,
„Нек што прије на дворове дође;
„Јер је паша у лов планину,
„Неће доћи за петнаест дана.“
Оде слуга низ уске сокаке,
Свуд' се скита за Османа пита;
Докле дође на Паруцу равну,
Туна нађе Карамет Османа,
Бе бацаше камена с' рамена,
И скакаше скока јуначкога.
Кад га виђе слуга Усеине,

Примаче се, па му проговара :
 „О делијо Карамет Османе!
 „Поздравља те пашиница млада,
 „Да јој идеш на бијеле дворе;
 „Јер је паша у лов у планину,
 „Неће доћи за петнаест дана.“
 То је Осман једва и чекао,
 Па отиде до бијела двора,
 Дивно се је Осман ођенуо,
 Ођеде се и пованије се,
 И затакне двије пушке мале,
 И објеси сабљу о гајтану;
 Па се вранцу бади на рамена,
 Па га ето на пашине дворе.
 Сретоше га слуге и слушкиње,
 Испод њега коња ухватили,
 Слуга вода коња на ливаду,
 А Османа млада пашиница,
 Одволила на бијеле дворе;
 Увела га у шикли одаји,
 Приноси му пива и јестива.
 Но што вели Карамет Османе :
 „Ја овако пристанути нећу,
 „Што три страже поставити нећеш :
 „Једну стражу на оборна врата,
 „Другу стражу на сред од пазара,
 „Трећу стражу у једно поља равна.“
 Пашиница њега послушала,
 Довикнула Усеина слугу,
 Па му каза што је и као је,
 И за то је Усеин послуша.
 Кад се Осман у рахатлук нађе,
 Стаде љубит' лице пашинице,
 Тако траја за петнајест дана,
 Кад петнајест наврши се дана,
 Зове стража са дно поља равна :
 „Бјеж' из двора Карамет Османе,
 „Бјеж' из двора е ћеш погинути ;
 „Ево иде паша на двореве ;“
 Јадан Осман бјежати оћаше,
 Пашиница млада не даваше.
 Опет вика стража са пазара :
 „Бјеж' из двора Карамет Османе !
 „Ево иде паша на двореве,
 „Бјеж' из двора, е ћеш погинути.“
 Јадан Осман бјежати оћаше,
 Пашиница млада не даваше.
 Ал' завика стража са крај врата :
 „Бјеж' из двора Карамет османе !
 „Бјеж' из двора, е ћеш погинути !
 „Ево иде паша на двореве.“

Шћаше Осман и була хоћаше,
 Ал' се више бјежат' не могаше.
 Кад се Осман виђе на невољу,
 Он се сакри доље у подруме;
 Таман Осман доље у подруме,
 Стари паша на бијеле дворе.
 Паша пита пашиницу младу:
 „Љубо моја, право да ми кажеш:
 „Што је руса коса замршена?
 „Што су црне очи замућене?
 „Што је тебе потамњело лице?“
 Мудра була лагат' умијаше,
 Паши своме ријеч говораше:
 „Махмут пашо, драги господару!
 „Сву ноћ ми је чедо преплакало,
 „Н'јесам сана на очи метнула,
 „Од тога ме забољела глава,
 „И ухвати трољетна грозница.“
 — Мудра била, лагат' умијаше —
 Ал' јој паша лагат' не даваше,
 Већ он опет љуби говораше:
 „О, за Бога, моја љубо драга!
 „Чије ли су двије пушке мале?
 „А чи ли је сахат из њедара?
 „Чије вранац под жуту неранцу?“
 Мудра була лагат' умијаше,
 Махмут пашо, драги господару!
 „Отац ми је јутрос долазио,
 „И са њим су браћа долазила;
 „Мој ти отац вранца покљонио,
 „Моја браћа пушке и сахата.“
 Мудра була лагат' умијаше,
 Ал' јој паша лагат' не даваше,
 Љуби својој паша говораше:
 „Љубо моја, шинула те гуја!
 „Лаже твоје више не помажу;
 „Вранац коњиц Карамет Османа,
 „Ја сам му га био покљонио,
 „У мене га дворбом из дворнио.
 „Пушке мале Карамет Османа,
 „И сахат је Карамет Османа.“
 Па подвикну паша у подруму,
 И дозива Карамет Османа:
 „Чујеш море, Карамет Османе!
 „Оди узми двије пушке мале,
 „И уз пушке сахат из њедара;
 „Па узјаши твојега вранчића,
 „Ти се немој ништа препанути,
 „Животу ти ништа бити неће,
 „И ја сам се у подрум загвара,
 „Кад сам био у мојој младости.“

Пошто Осман из подрума дође,
 И пошто га паша испратио,
 Љуби својој паша говорио:
 „Невјернице! а не вјерна љубо!
 „Ил' ћеш љубо, лучем свијетлити,
 „Ил' ћеш моју сабљу пољубити?
 „Или ћеш ми пушке очистити?“
 Була млада наши одговара:
 „Махмут пашо, драги господаре!
 „Посједи ме с' твојом бритком Њордом.“
 Опет була паша проговара:
 „Махмут пашо, драги господару!
 „Пошто ћеш ме младу погубити,
 „Оли мене нешто послушати?
 „Не молим те да ми живот пуштиш,
 „Већ те молим завјет да испуниш;
 „Да оградиш моста на Бојану,
 „Јер не може јадна сиротиња,
 „Возити се и плаћати лађу;
 „Ту ћеш пашо севап учињети,
 „И за моју и за твоју душу.
 „Још ако ћеш мене послушати:
 „Да оградиш пребијелу цркву,
 „Овђе има ватах сиромаша,
 „Па немају своје богомоље:
 „Ту ћеш, пашо, севап учињети,
 „И за твоју и за моју душу.
 „Још ако ћеш мене послушати:
 „У тавници твојој проклетници,
 „Шест Лимљана, девет Црмничана,
 „И шеснајест младијех Зећана,
 „Ево има пет година дана,
 „Од како ти тужке у тавницу.—
 Пушти, пашо, сужње из тавнице!
 „Ту ћеш, пашо, севап учињети,
 „И за твоју и за моју душу.“
 То изусти пашиница млада,
 То изусти, сабља сијенула,
 Мртва паде млада пашиница.
 Лијепо је паша сахрањено,
 Још јој љепше аманет примио.
 Направио моста на Бојану,
 Направио пребијелу цркву,
 И пуштио сужње из тавнице;
 И данас се аманет познаје.

Приближежи Алија Хаци-Јусуфовић.

СРПСКЕ НАРОДНЕ ЖЕНСКЕ ПЈЕСМЕ.

(Из Зубаца.)

Три ките цвијећа.

— О ђевојко, душе моја! —
 — По чему сам душе твоја:
 Ал' по Богу, ал' по роду?
 Ал' по оцу, ал' по мајци? —
 — Нијеси ми душе моја,
 Ни по Богу, ни по роду
 Ни по оцу, ни по мајци,
 Него си ми душе моја,
 Тек по једну пољубљењу,
 С' којег сам те обљубио
 Ономадне у неђељу.
 Знаш ђевојко, знаш јадојко,
 Ту ти дадох ту кутију,
 У кутији жути цекин.
 — Ја сам цекин поарчила,
 Купила сам огледало!
 — Кад си цекин поарчила,
 Ајде самном, драго моје,
 Узећу те за љубовцу,
 Дат ћу теби три китице:
 Једну киту касиока,
 Е си млада црна ова,
 Ону другу јагликову,
 Која љешши мирис даје,
 Ону трећу љубичице,
 Да ти љубим дојке твоје! —

Момак и ђевојка.

„О ђевојко, душе моја,
 Љепота ме мори твоја:
 Црне очи, црне вјећи,
 Бјело грло и образи;
 Све је залуд, душе моја,
 Кад не можеш бити моја.
 Ја ћу себи чињет' горе,
 Ја ћу продат' бјеле дворе,
 Калуђер се начињети,
 Па ћу поћи у планину!...“
 Ђевојка му говорила:
 „О ђетићу, око моје,
 Немој себи чињет' горе,
 Не продаји бјеле дворе,
 Но причекај док дан прође,
 Док дан прође — нојца дође...
 Дођи у лов крајем двора!...“

— „Ја без сина лесно могу,
 А без руке стат' не могу!“
 — „О, за Бога, сестро моја,
 Завиј руку у мараму,
 Но не узми врана коња,
 Врана коња и сокола!“
 Он причека док дан прође,
 Док дан прође — нојца дође,
 Па узео вранца коња —
 Врана коња и сокола,
 И отиде крајем двора...
 То ђевојци мајка чула:
 „Ко си у лов крајем двора,
 Врана коња изгубио —
 Десну ногу саломио! —“
 — „И ја ћу га, мајко, клети:
 „„Ко лов лови крајем двора,
 Он у двору ускочио —
 Фину Јану обљубио;
 Ко Јанино љуби лице,
 Црн му образ ка'но сунце!
 Родило му свако сјеме,
 Свако сјеме и пченица,
 А Јаница два ђетића!“

NACIONALNA

BIBLIOTEKA на муци.

CRNE GORE ĐURĐE

Чобан чува б'јеле свире
 Иза горе крајем воде,
 На воду их напојаше,
 А под јелом пландоваше.
 Удри свире и кавале,
 Да га санак не превари.
 Ал' га санак преварио,
 У санку је видијео:
 Ђе се змија с' јеле пушта,
 Тер чобану око врата,
 А са врата у њедрима.
 Кад у вече дома дође:
 „О за Бога, тата моји,
 Завиј руку у мараму,
 Па је тури у њедрима,
 Тер извади љуту гују!“
 — Ја без сина лесно могу,
 А без руке стат' не могу!“
 — „О за Бога, нане моја,
 Завиј руку у мараму,
 Па је тури у њедрима,
 Тер извади љуту гују!“

CRKNOJEVIĆ

Па је тури у њедрима,
 Тер извади љуту гују!“
 — „Ја без брата лесно могу,
 А без руке стат' не могу!“
 — „О, за Бога, љубе моја,
 Чувах овце иза горе,
 Иза горе крајем воде,
 Удрих свире и кавале,
 Да ме санак не превари,
 Ал' ме санак преварио,
 У санку сам видијео.
 Ће се змија с' јеле пушта,
 Тере мене око врата,
 А са врата у њедрима.
 Завиј руку у мараму,
 Па је тури у њедрима,
 Тер извади љуту гују!“
 Турила је обадвије,
 А и да их не завије,
 Извадила антерије —
 Антерије срмајлије,
 С обје стране златна пуца,
 А под грло шећер пуце.

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE
 Под Турчином

Расла ружа на далеку...
 Расла ружа на далеку
 На далеку под румијом,
 Под Турчином — карвојом.

CRNE GORE BURDE
 CRNOJEVIĆ

То ми није расла ружа,
 Нег' ђевојка Маролија.
 „Маре моја, душе моја,
 Коса ти је разви гора,
 Црне очи зимбил-боја ¹⁾
 Расти душе, бићеш моја!
 — „О, ђетићу, ашарија, ²⁾
 Али бити, ал' не бити,
 Ал' ме мати -- другом дати!“
 — „О, ђевојко, душе моја,
 Зашто ће те другом дати,
 Кад те морам ја чекати,
 Ал' годину, али двије,
 Ал' од треће половину...?
 О, ђевојко, душе моја,
 Ја ти дајем тврду вјеру:
 Ал' ти тако, ал' овако,
 Бићеш моја свакојако..!“

¹⁾ „Зимбил-боја“ црна боја, турска ријеч.

²⁾ „Ашарија“ исто турска ријеч, значи, „вра-
 голан.“

Женидба сунчева.

Женило се ћајно сунце,
 Ставља кума јасан мјесец,
 А звијезде све сватове.
 Отидоше по ђевојку,
 Кад пред дворе ђевојачке,
 Лијепо их дочекаше,
 А још боље дароваше:
 Сваком свату и мараму,
 Сунцу коња и ђевојку.
 Кад се натраг обртоше,
 Кад риваше у то поље,
 Ту нађоше Дунај воду;
 Ту сватови починуше,
 Да попију ладне воде;
 Ту их нојца уфатила.
 Три чадора разапеше:
 Под једнијем горско сунце,
 Под другијем јасан мјесец,
 Под трећијем два ђевера,
 Два ђевера и невјеста.
 Ту су нојцу учињели...
 Када нојца о поноћи
 Пуну вјетар-сиано море,
 Дивсе Дунај Бок девјесте:
 Сини пише у ђевојку,
 Кај' на гору ћајно сунце,
 Тада вели јасан мјесец:
 „Куме моји, горско сунце,
 Моли Бога, кој' га молиш,
 Ере си ме окумио,
 Бих те данас изгубио,
 Твоју љубу преузео,
 Твоју љубу — моју куму!“ —

Остаће мајка без тебе!

(Из Никшицке нахије.)

Студена вода за градом,
 На њој је ружка румена,
 Те б'јело лице измива,
 Те црне очи испира.
 — „Ој, моја мајко, мајчице,
 Пошли ме за град на воду!“
 — Ој, моја кћери, ђевојко,
 За град је лова винова,
 Под њом је момак нежењен,
 Остаће мајка без тебе,
 Ка' што је моја без мене!“

Мома старчева.

Ожени се стари ђедо,
 У ашику по старости.
 Зове село и комшије,
 Да је води на дворове.
 Сташе кола шкркокћати...
 А волови рикокћати...
 — Ујесту, шаре, ујесту, баље,
 Није просо ни пченица,
 Но је кућна домаћица. —
 Лак полако доведе је;
 Нег' му Божке не поможе,
 Јер вратима прок' не може:
 Лакат дуга, два широка.
 Зове село и комшије.
 Сваки носи по палангу,
 А комшије те ђускије:
 Фонда праге и прагишта...
 Бог поможе те уљеже.

NACIONALNA BIBLIOTEKA
 CRNE GORE
 Ду аслана^{*)} (арбанашка)
 Два арслана. (превод)
 DURĐE CRNOJEVIĆ

Те Палина те меана
 Чна припоћен ду аслана,
 Асеме пушк по метагана.
 Дуло Тоска — себан нана!
 — „Аман Дуло, нашимане!
 Мосма пре футин тетане,
 Семи кјан зеза нане!...“

Код Палине ђе меана
 Сретеше се два арслана
 Без пушак с' ножевима. —
 Дуло Тоска — див јунака.
 — „Аман Дуло, тако т' вјере!
 Немој цио врат окинут'
 Јер ће црна мајка плакат'!...“

Из збирке Риста М. Поповића.

*) Мала, врло карактеристична арбанашка цјесма, у којој се огледа живот и јунаштво Арбанаса: Сријетају се два љута Арбанаса на сред моста од Бојане у Скадар, али — „без пушак“, с голим у рукама ножевима. „Дуло Тоска — себан нана!“ Дуло Тоска — рођени јунак. Вели му противник: „уклони ми се с' пута!“ — „нећу, јер ме мајка закле на рођењу, да се никоме с' пута не уклањам, но се уклони ти мени!“ — „И мене је мајка клела — не могу се уклонити!“ Е, овда пита им друго остаје, него да један другог сасијеку ножевима. Дуло се Тоска јачи наоди, противник га моли испод њега: „мос ма префутин тетане!“ не откини ми цио врат, јер ће ми плакати „зеза нане“ црна мајка“.

Па зар не би ваљало, да онај, који ана добро арбанашки језик, по коју овакву цјесмицу преведе, а, мислим, „Луца“ би радо примила! Р. М. П. Врло радо — Ур.

НАРОДНЕ ПРИЧЕ

Оџина брада и миш.

Кад је оца спавао, случајно, прође му миш кроз браду, те ће закукат' из свега гласа.

„Што ти је, оџо?“ — упита га оџиница.

„Како што ми је, та видиш, прође ми миш кроз браду.“

„Па што је било, ако је прошао миш, није кијамет.“

„Еј, јадна жено, није то тако. Мене није жао, што је он један сам ноћас прошао, него што је и другијема пут учинио.“

Гладни калуђер.

Пошао калуђер у прошњу. Путујући тако, огладни, да једва дочека да дође близу којег села не би ли што-год заложно. Кад дође у село, некако га намјера нанесе на једну сиромашку кућу, ће нађе само домаћицу. Пошто јој назове Бога, замолиће је, не би ли му имала дати штогод да заложу. „Немам, рече жена, само имам мало хљеба; а ко зна да ли ћеш ти јест суха хљеба?“

„Добро, одвратиће калуђер, но мени се чини, да ти имаш и масла у кућу?“

„Баш имам, али није ни масла и ни масла, кад немаш што, да под-пригаш на масла.“

„Зато је лако, одврати калуђер весело, ти дај мене хљеба и масла, а Бог ће ни дати остало. Затим устане на ноге, прекрсти свој дебели штап, у којему је било десетак јаји, па тобом сукној, колико да му их је Бог послао с неба. Домаћица, кад то види, упрепасти се од чуда. „Ово је прави светитељ!“ говораше она у себи. Калуђер је то примијетио, па ће јој умилјато: „Добра домаћице, удијели ми што, па ћу се вазда за тебе Богу молити, јер ја просим за цркву!“

„Бог и душа ништа немам, што блх могла дати, осим једну балу сукна, коју сам сигурала ћеци.“

„Па то је доста, рече лукави калуђер, ја више и не тражим. Даје се колико се може.“

Пошто калуђер пође и однесе сукно, а не прође ни по часа, домаћин дође дома. Жена му се сад почне фалити: како јој је светац био у кући, како га је лијепо дочекала, и богме, како му је дала балу сукна.

„Какво сукно оној лисици. Ох луда жено, што си се дала преварити. Сад ћу ја њему казати. Затим пође да уфати калуђера.

Калуђер га још из далека онази, па, колико је био вјешт, усјеца мало усјеке и стави у балу сукна, па пође даље.

„Стој, допове један! Како си се могао усудити да дођеш у моју кућу и да ме поробиш?! Сад ћу ја тебе казати.“

Калуђер сад стане, па, не лутећи се, што му овај грдно збори, предадне му балу говорећи: „Брате домаћине, немој се лутити, нијесам ја

сукно силом отео, већ ми га је твоја жена добре воље дала. Најпошље, пошто нијеси ти задовољан, ето ти сукно, а нека Бог суди — да ти га огањ изгори!“

„Ништа зато, рече сељак, дај ти мени сукно, па мирна крајина.“

Пошто сељак мало одмакне, осјети, ђе излази дим из сукна, па, сјетивши се клетве калуђерове, баца сукно на земљу, па за калуђером у поћеру. „О, свети калуђере! викао је сељак упропашћен, причекај ме, да ти дам сукно, које ти мало прије узех. Кајем се, опрости ми погрешку!“ Калуђер се није много препегао, благосови га и опрости му, а затим пође и узме сукно, па свој пут.

Свекар и снаха.

Путујући неки сељак, остави га дан, те преноћи код једног пријатеља у једном селу. Овај је био задовољан, те ноћи код свога пријатеља, само није могао цијелу ноћ да заспе. Ујутро, при кафи, запитаће сељак домаћина:

„Ма, хвала Богу, што је оно наћас сву ноћ лупало?!“

Домаћин је знао, да је то лупао неки покварени прозор, па, не чићећи се томе вјешт, одвратиће му:

„Како што, мој пријо, та знаш, ја имам приспјелу кћер, која ми по сву ноћ тка. — То је она радила, те ти нијеси могао да заспеш.“

Овومه је то мило било, јер, имајући намјеру, да скоро жени сина, промисли у себи, да исту ћеворку иште за сином. Што мислио то и учињо. Послије по годива негована био је ожењен.

„Знаш што је знашице? рећи ће реде свекар послије неколико дана — ето натра, коју сам ти купио да радиш зааспеш рукаве, па на посао.“

„Ја не знам, што је то.“ Одврати му снаха.

„Како не знаш? Зар ти мислиш, да сам ја заборавио ону ноћ, кад си ти сву ноћ ткала. Хеј, коме оћеш да твоје лаже продаш?“

„Ја ти не продајем лаже — одврати снаха — лаже ти је мој отац продао. Ја оне ноћи нијесам ткала, него је лупао наш покварени прозор.“

Арбанас на исповиједи.

Стари неки Арбанас, који је већ увидио, да је гријешан, а знајући, да је близу ногама у гроб, пође код попа на исповијед:

„Једнога сам човјека, сусједа, убио зато, што ми је опсовао мајку; једнога сам убио, странца, у својој кући, зато, што сам мислио, да има пара; и убио сам једнога крвника на Божју вјеру у својој кући.“

Арбанас је још приповиједао, па наједанпут застане.

Поп је знавао, да је ово окорјели грешник и да има још да каже, зато га окупи на слатке и масне, не би л' му и остало открио.

„Не могу — одговори Арбанас — то је нешто страшно, нешто велико, што се не могу усудити, да ти кажем.“

Послије силног попова настојавања, у једна зла доба, открије Арбанас све.

„Једнога сам се петка омрсио!“

Два јецави.

Ово је било код нас, у Подгорици: Сједио неки јецави Турчин у свом дућану и продавао каше. У толико ће доћи јецави Пипер, и онако, како је умно, питао га је пошто кајини?

„Пе...це...пе...тна...ест со...ла...да“ — одговори му Турчин.

„А пог...га...га.. не...ки с...ине! Ком...м...м...м...ме с...е т...т...т...и бр...у...каш.“

Пошто му ово изговори, ухвати га за шију, па ш њим те под собом, како ће му душу извадити. У толико дотрче сусједи и раздвоје их, доказујући, да су оба јецави.

Кијамет (страшни суд).

Договоре се неколико имућнијих људи, да пођу и преваре Настратина — шале ради.

„Настрадине, сјутра је кијамет, но пошто имаш добру јаловицу — краву — дај да је закољемо и изијемо.“

„Пошто је тако, добро сте учинели, те сте дошли, али мука је, ја немам дрва.“

Зато је лако, рекоше они, ми ћемо набавити.“ Затим оставе ћуркове, оружје сребрно и друге тешке хаљине, и пођу по дрва. Настратину се сад дадне лијепа прилика: наложи добар огањ и све њихове ствари изгори. Пошто они дођу на дрва, а виде, што им је он учинио, загре на њега да га прождру.

„Нилта се немојте љутити — одговори им он мирно — сами сте казали, да ће сјутра кијамет, дакле пошто је тако, онда не ваљају ни вама ваше ствари.“

НАРОДНЕ ИЗРЕКЕ.

Скупио у Фочи: М. С. Поповић.

„Боље се на дну њиве договорити, него на врх њиве карати.“

„Боље је чувена, него виђена.“ (Кад кога зло нађе.)

„Бери зеље око себе, па да те глава не боли.“

„Бољи је чиј нокат, него нечиј прст.“

„Види му ўрило, па му реци бўрило.“ (Ово се збори за неваљала човјека.)

„Готов је ко Јагњо из Прибоја“. (Јагњо је био родом из Фоче, а радио је у Прибоју, ђе се и оженио. Смисли он, да се пресели у родно мјесто; али жена неће никако из Прибоја. — 'ајде, жено, при ти сбраз не био, како ћеш остати иза човјека! проговори Јагњо (мухамеданац) кроз плач. — Црн, не црн, ја не идем из свог мјеста! одговори му жена. Он ти се сам врати у Фочу и ни сада неће да се жени. Па кад се коме не сврши посао, како је намислио, зборе му: „Готов је ко Јагњо из Прибоја!“)

„Глава је као ђуприја.“ (Т. ј. колико људи пређе преко ђуприје, толико човјеку пређе преко главе мисли).

„Гладила се попадаја по ради ђака“.

„Да ми не буде ко попу низ Луђе.“ (Пошао поп у парохију на Луђе, а ја'о на коњу преко фочанске чаршије. Турци га засрели: „Што море, влашки папазе јанеш на коњу, кроз царску чаршију?!“ — Одавле довле, ово је царско. 'ајте цару па донесите ферман, да овуда не смије поп ићи! Одговори свештеник и пође даље. Турци пристану за њим, па кад га стигну на Луђу, отисну га низ Луђе, који у највећим мукама умре.)

Дај ми Боже дугоноку (дугијех ноката) другу, да прокопам на вратилу трубу. (Ово се говори кад ко споро тка).

Да то тебе не буде, к'о Насрадин оца, кад је кућу мјерио? (Рекли Настрадаину: 'ајде измјери, колика ти је кућа. Оно уз'о кантар. — Шта ће ти кантар?! — Па да измјерим, а да шта?)

Засвири, па за нас зађени. (Кад ко много говори).

Залуду је дебело, кад је озебло.

Изјешће ми коња трава.

Исто к'о учитељева рефена. (Рекао неки учитељ ђацима да учини рефену, — да сваки донесе: јаја, масла и др. што треба, да се часте. Кад су зготовили, посиједају ђаци у школи да једу, а неко досјетљиво дијете викне од нафалице: „Благо мени, има нештоfino и масно у пећи!“ Учитељ је помислио, да је слатка пита, па нешто с ђацима да једе. Пошто ђаци све изједу, учитељ зовне оно дијете и упита га: „Шта је у фуруни, 'ајде донеси!“ — Богме, господине, маца се омачила!.. Пошто учитељ види, да је преварен рекне: „Ја сам мислио да је слатка пита и уштипери, па сам се штедио!“)

Исто, као у Пеца на вечери. (У штакој се кући готовила вечера. Сва чељад узела кашике и скупили се око ватре, чекајући кад ће се час прије зготовити, да једу. Ту се потрефи њихов комшија, па кад их виђе, око ватре с кашикама повиче: Исто је у вас као у Пеца на вечери!“)

И, ако паднеш неш се поквасити!

Јадно може к'о грбаво дрво, или ко сјекира на брусу!

Јазук ти је продати. (Кад ко добије мали дар, па да му се наругају како је вриједно: „Јазук ти је продати!“)

НАРОДНЕ ПОСЛОВИЦЕ.

(Скупљене по Црној Гори по азб. реду.)

Двије мале и двије веље, да се боље меље.

Докле мудри мудроваше, дотле луди град отеше.

Докле се човјек не рани, не умије се чувати од пушке.

Дешпект баби душу губи.

Да је сваки мудар, ко би манит био?

Дрво се наслања на дрво, кам на кам, а човјек на човјека.

Дође вода до пода.
 Долине се узвисише, а планине понизише.
 Давно би полетио, да га земља не притеже.
 Да га у море бациш, би се запалило.
 Док је сјекира, биће држања.
 Да нема носа, траву би пасео.
 Држи га, као мало воде на длану.
 Домаћин кућу гради.
 Дао би крви испод грла.
 Далеко му кућа била.
 Да га бациш у воду, дошао би кући.
 Баво се кашом не дави.
 Ђе је мнџи, (?) не помаже нож.
 Ђевојка — туђа вечера,
 Ђе је више људи, ту је више разговора.
 Ђе је много ћеса, ту је мало хајера.
 Ђе лисица тор чува, ту вук слободно меса ије.
 Ђе мачке није, ту миши суде.
 Ђаво ни оре, ни копа, но све о злу ради.
 Ђе ниче, ту обиче.
 Ђавола би на леду потковао.
 Ђе је власт, ту је и мудрост.
 Ђе шушти, има нешто.
 Ђаба се боји, да јајционална земља не манка.
 Живи Бога хвади.
 Жив никад у гроб.
 Живим, као сиромаш у богатој вароши.
 Жали боже, што му је нос никад.
 Забада три у здраву ногу.
 Зли горему коња води.
 Збори, што ти је мило, а чекај
 Злу прилика.
 Зең се срчи на планину.
 Зини, као вук, ема прождри као друг.
 Зло говедо вазда јуне.
 Здрав посао, шупља работа.
 Заједничка кобила садљида (сатно добива).
 Запаљен луч се по дану не носи.
 Замутио би рог војске.
 Здрава му работа, као под мост.
 Заноси га младост.
 Зна му се, као попу бир.
 Заудара никоговином.
 Зло звијере међед.
 Задаро, као балија у јендек.
 Заћорио, као главом у врећу.

Приближежио А. Ј. учитељ

К Њ И Ж Е В Н О С Т.

Изашла је из штампе нова књижица, од *вриједног српског пјесника, приповједача, драматичара и историка Драгутина Ј. Илијћа*, под натписом:

ДРАГУТИН Ј. ИЛИЈЋ.

С В Е Т Л Е С Л И К Е

и 3

ПРВИХ ДАНА ХРИШЋАНСТВА.

Књига трећа.

У Мостару, издање и штампа књижарнице Пахер и Кисића 1897.

У овој књижици има три приповијетке: *Иродијада, Јуда и Велики Петак*. Приповијетке су врло занимљиве, те, ко иоле познаје књижевне радове *Драгутина Ј. Илијћа*, неће посумњати, да је и ова књижица пуна, не само забаве, него и поуке, у толикој мјери, да би могла послужити и за школску књигу.

О прве двије књиге ових „*Светле Слика*“, изразила се мјеродавна српска критика са пијететом, што зајемчава успјех и овој трећој књизи, која прву и другу књигу превазилази дубоким пишчевим посматрањем оног доба, из кога је црпко своје мотиве и необично живахним пјесничким сликањем типова *Природе* у којој се сретамо ходаћи с пјесником у далеке крајеве — колоније, у којој се Хришћанство одњихало.

Књига износи до пет штампаних табака, у формату као и досадање „*Светле Слика*“. Хартија је дебела и ситнирања (и много боља него у досадашњим). Корице су од фина картона, са дивотном израдом.

Цијена је књизи за претплатнике 60 хелера, изван претплате 70 хелера, или сразмјерно у динарима.

Књижарнице добијају размјеран рабат.

* * *

Читајући горе означене три пишчеве приповијетке, ми се живо мислено преносимо на мученички живот првог доба хришћанства и оживљујемо у души све оне тужне слике, које су се онда збиле. Пјесник је узео за предмет еванђелске приче, па нам црта догађаје својом познатом кичицом тако пластички, да чисто својим очима гледамо све положаје и мјеста, гдје се догађаји збивају уз дивно сликање природе.

Нас чисто радује таква лијепа потребна хришћанска покретна сила, која умије и хоће да нам истакне три најважнија трагичка акта из историје првог хришћанског свијета: *Иродијада*, фактор смрти Јованове, *Јуда мученичке смрти Спаситеље* и *пошљедни чин* те крваве драме — *Велики петак* — приводе душу у море туге и гнушања к поквареним душама безбожних злочинаца. Све се три приче лако читају и јако дјејствују на срце читаоца, те заиста заслужује да свака хришћанска — српска кућа набави је. Жељети је, да нас пјесник не заборави и унаприје оваким врстама поучних прича.

Ур.

АЛЕКСА ШАНТИЋ.
Књига III.
ЛИРСКИ ИНТЕРМЕЦО

Пјесме

ХАЈРИХА ХАЈНЕА

У Мостару, издање и штампа књижарнице Пахер и Кисића 1897.

Књига износи до четири штампана табака. Хартија је врло јака и сатинирана, а штампа укусна. Корице су од врло лијепа картона са дивотном и најновијом израдом.

Да би у читалачком свијету, а особито код српске омладине, што већег одзива ова књижица добила, одредјена јој је врло умјерена цијена: за претплатнике 50 хелера, изван претплате 60 хелера, или сразмјерно у динарима.

Ако ова књижица одзива пађе, у намјери је преводилац намах и другу књигу дати нам у штампу, а у тој књизи биле би најодабраније пјесме *Хајнове*.

Умољавају се сви пријатељи књижевности, да се заузму око растурања и сакупљања претплатника на ове књиге. — Новац за претплату приматиће свака књижарница.

Ко скупи бар десет претплатника, добија једну књигу на дар; код већег броја претплатника, добија књигу у дивотном повезу. — Књижарнице добијају размјеран радат.

Наш млади Алекса све ближе Олимпу. У рођени таленат букти наприје с пјесничким богатим полетом, те крчи *Српско јединство* богиње Талије. Тијем је он заслужио лијено мјесто у колу новијих радника на расцвјетању лијепе књижевности.

Овај „Лирски Интермецо“ заиста је обавијен заносним младалачким лиризмом. Читајући нанизане до 59 пјесмица, ми осјећамо ехо своје лирике. Младалачка душа пјесникова згодно је умјела подабрати и пружити насушну душевну храну слободним срцима, кандидатима друге половине. Књига је произвела најбољи утисак међу нама, те сам је једва успио прочитати, јер се отимљу око ње. Пјеснику честитамо на лијепом труду, а књигу слободно препоручујемо нашем младалачком свијету.

Ур.

О Б А В И Е С Т.

Увјерење о народном јединству Срба и Хрвата проникло је данас све боље елементе и духове тако, да то поричу и таје једино они, којим су јоште очи разума заслијепљене и прекривене мрежом, или такови, који међу нама, били наши урођеници, били туђински досељеници, служе интересима оних, којима је од користи, да се ми или нигда, или што позније, опаметимо.

У јединствено коло с нама припадају и браћа Словенци, који су пут од пути наше, крв од крви наше.

Три племена, три имена — један народ, јединствен језиком, јединствен крви, а јединствене му имаду бити и тежње и настојања.

Прошлост наша и превише нам доказује, како је штетно и убитачно ограђивати се зидом сепаратизма, умјесто настојати да један јединствени народ и узживи животом једним и јединственим у сваком погледу, толи културном и господарственом, коли друштвеном и народном.

Увјета тому и средстава имаде, а имаде и лијепе и добре воље, која се на свим странама у најбољим силама манифестира, само што нема јединственога, сврси водећег рада. Рад понајбољих наших људи не да се губи, него не получује онда успјеха, којим би се заста подичио, када би сви знали и имали један центар, око којег би се скупљали и који би био као нека смотра свега, што се у нас збива, а битно дјелује на обћи наш заједнички живот.

Да тому доскочимо, наумисмо од младога љета издавати трикрат недјелно часопис

„НАРОДНА МИСАО“,

који ће — тискан ћирилицом и латиницом — а полазећи од темељнога начела, да су Словенци, Срби и Хрвати један јединствени народ, једнаком љубави, заносом и бригом, једнаким оком, страхом и весељем мотрити све појаве нашега народнога живота, избијали они у скромној колибици словенскога тежака, у кући хрватскога обртника, у дому србекога трговца, или у дворовима велике и мале господе наше.

Уз то ће „Народна Мисао“ једнаком љубављу и пажњом пратити све знатније и важније појаве тегада словенскога свиета, поклањајући особиту позорност животу балканске браће, јано и вјерно и точно мотрећи све појаве у инородном свијету.

„Народну Мисао“ рађа чиста љубав према једном јединственом народу, који досле само с тога јединствено није проживио, јер је сам био наиван и лаковјеран, а други га знали сваком згодом и приликом за себе, а увијек на његову штету, израдити.

„Народној Мисли“ бит ће светом задаћом утирати стазу народному јединству осјећајем свиести, културом, господарственим и друштвеним приликама, да се не буду млади наши на нас тужили, као што се ми на наше старе жалимо.

Народ нека буде свој и за све, а нигда и нигђе туђи и за другога. То је наша мисао, наш идеал, а томе ће служити и наша „Народна Мисао“:

„Народна Мисао“ излазит ће понећелником, сриједом и петком у 11 сати прѣје подне. Тискат ће се на четири листа. Цијена ће јој бити 1. фиор. мјесечно, на по године 6. фиор. а на читаву годину 12 фиор. за Аустро-Угарску, дочим за остале земље 30 франака у злату.

претплата се шаље на управу „Народне Мисли“ Гајева улица број 45. — Уредништво налази се такођер у Гајевој улици бр. 45 II. кат.

У Загребу, 10. децембра 1897.

Бразмо Барчић, Др. Франко Поточњак.